

ОБРІЙ

Література. Мистецтво. Критика

Рік I, ч. 5 (6) Жовтень, 1951.

New York

ЦІНА — 30 ЦЕНТІВ

"Horizons" Ukrainian Monthly Review of Literature, Arts & Critics. P. O. Box 132 Cooper Station New York 3, N. Y.

Редакція застерігає собі право робити мовну і стилістичну коректуру як також право до передруків. Статті, підписані повним ім'ям автора не обов'язково висловлюють думку редакції. Рукописи повертаємо на бажання авторів. Просимо висилати книжки до рецензій в 2 примірниках.

»ПОВСТАННЯ МАС« І МИСТЕЦТВО

Дещо смішними видаються втірті гіперболи, що „література, мистецтво, театр обов'язково випереджують свій час”. Не з метою парадоксу, ствердимо, що, на диво, саме ці інституції духа залишаються дуже далеко поза своїм часом. Їх „широкий засяг діяння” наскрізь ілюзорний: і література й мистецтво напричуд несучасні, напричуд відсталі від доби, що, за Ортегою і Гассетом визначена „повстанням мас”, без сумніву, належить до вугловато-простої людини, рушія невгавно поступаючого процесу демократизації культури.

Як ілюстрація — уривок із діалогу з простою українською людиною, навіть дещо спокушеною в справах мистецтва:

— Признаїте, що література, й наша й світова, твориться й пишеться для літераторів. Образотворчість, театр, письменство, поезія стали ланками, що нагадують поготів агрономію, радіотехніку, виробництво газогенераторів тощо в їхній тенденції до вузької спеціалізації. Літературні журнали й альманахи, в зараді, нічим не різняться від публікацій, напр., агрономічних. Вони цікаві лише для втамничених одиниць, об'єднаних спільною чинністю задля одного „літературно-мистецького обряду”. Згодіться з тим, що, скільки б ви нам не говорили про Марселя Пруста, Франца Кафку, Сальватора Далі, Павла Клее, для нас всі вони — далекі й невимовно холодні. Ми не могли б говорити про „Улісса” Джемса Джойса з таким самим захопленням як говорили наші батьки (та й ми теж), скажімо, про Віктора Гюго його „93-ї рік” або про Бальзакову „Евгенію Гранде”. Ми, звичайно, визнаємо, що ці всі ваші імена великі й видатні, навіть геніальні, але ми все ж воліємо читати „Червоне й Чорне” такого Стендالя чи „Тараса Бульбу” такого нашого земляка Гоголя. Безмежно цікаве шукальництво сучасної різьби та мальства. Але, для нас смертних, ажніак. Чи це означає, що може ми вимагаємо т. зв. зрозумілості? Ні, ми зовсім не думаємо, що високомистецький твір має бути примітивним. Справа не в формі. „Фавст” і „Гамлет” є такі ж „незрозумілі” й „недоступні” для дурня як і сучасні твори такого Еліота чи Клоделя. Але Гете й Шекспір, повз їх гадану „незрозумілість” мають у собі щось, що вас, читача, раптово осяє, мов близкавицею, рідніть із ними. Це, мабуть, їхні глибокий зв'язок з людиною...

Так, сучасним мистецтвам не достає зв'язку з людиною. Вони відрівались від дійсності, засклепилися самі в собі, живуть лише собою, творять свій окремий, інтимний світ й втратили через свою герметичність всякий зв'язок із тим, для кого вони, власне, призначенні.. Теорчість Ф. Кафки чи П. Валері, безпечно, цікава для білобаштових естетів так, як проблема картопляних вірусів з величезний інтерес для відносних дослідницько-учбових інститутів. Але проста людина, маси, що „в позстанні”, либонь не мають часу стежити за витівками стилю й віртуозної техніки літераторів, не зобов'язані розгадувати ребус-

Світ розколовся надвое: є світ жахливих спрошувачів, які, задля жаги до влади, виповіли війну всьому, що вільне, що творче, що не сковане, що людське, що в темряві майбутнього вже бачить заграву відродження й співживіття вільних народів; є отже світ кайдан духових і фактичних і є світ свободи, нормований моральними законами поглибленої людні. В конфлікті цих двох начал сучасного світу призначення України, цього „доміцілум Лібертатіс”, як називав свою державу Б. Хмельницький, бути бастіоном свободного духу, склад-

ну „універсітас” українського гуманістичного світогляду протиставити тоталітаристичним парубійкам — жахливим спрошувачам. Тобто: концтаборові — Проплії. Туполовості — порив д'горі Евфоріона. Схоластици — діялектику. Геттові — широкий новий світ, його ж краєугольним камінем „Україна нова” з її найреволюційнішою, універсальною ідеєю „а на оновленій землі врага не буде супостата”...

Юрій Косач
(„Жахливі спрошувачі”, 1948)

М. Радиш

Богоматір.

ні світи й „автоматичні записи”. Їх інтересує душа твору. Відбір масами мистецьких творів відбувається не за ознаками формалістичної рафінованості, а за ступінem суспільної функційності твору. Бо ж, в добу посиленої демократизації, блага духа не призначені для „вибраних”, але для всіх.

Сучасна література повинна визволитися від „літератури” як мистецтво від „мистецтва”. Мистці мусять творити, не думаючи про абстракції, а про людину. Нова доба, що розв'яже крізу мистецтв, озкаменується не новизною несподіваних тем і формальних відкритів, а мовленням людською мовою про людські речі. Мистецтво буде не всевладною самоціллю, а тільки твором людини, яка зовсім не є „слугою Муз”, а, навпаки,

цілковито незалежною від них. Бо, достаточно, поняття „людина” значно ширше від поняття „мистець”. Крізя сучасних мистецтв коріниться в тенденції висловити тільки „мистця”. Й її переборення, в однаковій мірі у нас як і деінде, зв'язане з відкриттям світу і „інших людей”, простих людей, про яких так забуває „мистецький світ”.

Надія Корибут

ВИДАВНИЦТВО Й РЕДАКЦІЯ „ОБРІЙ” БАЖАЮТЬ ВСІМ ВШІ СПІВРОБІТНИКАМ, ПЕРЕДПЛАТИНИКАМ, ЧИТАЧАМ І ПРИХІЛЬНИКАМ ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО Й ЩАСЛИВОГО ТА УСПІШНОГО НОВОГО РОКУ.

Великий гуманіст

-- українець

(До 30-ліття смерти Володимира Короленка)

Стражданський „Сліпий музик”, туга за „повнотою істнування” „Сибирських оповідань”, бунтарський „Сон Макара”, епічне „Без язика” — кого ж не хвилювали в свій час ці обвинувальні й враз із тим глибоко мистецькі твори житомиряніна Володимира Короленка? Але справа не лиш у тісному зв'язку письменника з його неспокійно-шукальницькою, правдолюбною добою, сповненою революційних шемрінь. Нащадок старовинного козацького роду, виро слій в гомоні „чарівної країни Гоголя”, Володимир Короленко сягає тінню своєї творчості далеко поза свій час. Біографічна й ідейна суцільність письменника вирішає про визначну символіку його імені. Короленко житиме завжди. Житимуть і його ідеї, серед яких основною — думка, що „в той час, коли страждає весь світ, окрема людина не може бути щасливою”. Ідеал „повної людини” тісно зв'язаний з ідеалом суспільника-борця. В „Казані про Флора”, Короленко накреслив світогляд народного вождя Менахема, що „віддав серце народові”, для якого „людов була полум'ям, а ненависть вітром”, для якого повсякчасна мета життя — боротьба. Становище Короленка, як „обличителя лукавих” з усією яскравістю виявлялося в часі першої революції. Його виступ після кривавої розправи царату над селянами в Сорочинцях переходить до історії найвзнесліших дій, які питоменні письменників, вартівничому правди й справедливості. Він був скрізь, де чулося людське горе й діялася кривда. Був письменником-бійцем, реалістом у творчості, прямим, палким і шляхетним в ідейних задумах. Хоч Короленко писав не в мові своєї батьківщини, її повівом обвіяні всі кращі його твори. Українські люди й побут на Україні, українська народня творчість і Шевченкова світоглядова основа значили свій вплив на авторові „Без язика”. Українське національне відродження приєднало Короленка до себе як самозрозумілого і палкого споборника прав українського народу до самостійного життя. Тимто ім'я цього великого гуманіста-українця таке ж популярне серед широких мас українського народу як і М. Коцюбинського, великою мірою суголосного Короленковим ідеям.

Роман „Без язика” це, власне, єдиний поки що тривалий твір про українських переселенців до США. Його безпретенційний епізм залишиться антологічним: безмір любові і спочуття, палкої широти й людяної простоти покладено в цей твір і образи українських знедолених людей, розгублених на світових шляхах. Побут В. Короленка в Америці в 1893 році під час світової виставки в Чікаго дав опору в пережитому матеріалі, в пізнанні іміграційних відносин, в зrozумінні духу нового світу.

Вмер Володимир Короленко в Полтаві 25 грудня 1921 року. Творець світу сміливих і сильних людей, непримирений оборонець покривдених і погноблених, демократ слова і дії, майстер-художник і збудник суспільства погодів, був виразником української духовості. В тому його заслуга є непроминальна велич.

З. Звягельський

ОЛЕГ ЗУЄВСЬКИЙ

Єнптянка

Чи знов отак побачити, як це,
В сірізні каменя старого,
Її надовго зібране лицє,
Повернене на обрій від усього.

І образ потрачаючи, мов сон,
Чекати спогаду і дива,
Що десь на невідкупний медальйон
Вона обернеться щаслива.

Х.1951

До »Золотих Воріт«

Я ждав тебе довго і може
Не чув, як проходила ніч.
Бо ерив — ось руку положить
На чоло і гляне до віч
І стане зі мною в залі
Твоя неокрадна тінь.
А свято і сміх коралів
Яснітимуть знову. Ті,
Що їм не повірють, диво
Збудили б, що й ти назвеш,
І може з тобою теж
Повернуться в мрію сміливо.

V.1947

МАРИНА ПРИХОДЬКО

**

Жити. Навчи. Не знаю:
Жити. Ти кажеш — просто,
А я не щоночі чекаю,
Потойбіч, потойбіч мосту.

Темна вода і глибока,
Жду, не діждусь перевозу.
Оловом дивиться око,
Шкляться холодні сльози.

Бог-Сатана?... Не знаю.
Кличеш, маниш до себе,
Зводиш спокусою раю,
Пеклом одчаю — не треба.

Ти не кажи: все ясно,
Давні, бо давні знайомі.
Ми зустрічались, власне,
Тільки вночі, на поромі.

Тільки у вітер і в сльоту,
Тільки на краю безодні,
З темним, покривленим ротом,
Ждеш там мене й сьогодні.

Бог, Сатана, чи ворог?
Око вологе і склисте.
Страшно, бо тільки учора
В лісі лежав між листям.

Спеченім, спраглим ротом
Реалась душа в одчаю,
Кров'ю черній і потом,
Бог? Сатана?... Не знаю...

Довго ще? Надиш, зводиш,
Ждеш мов кордону — дати,
Швидше — шумують бо води,
Вийди — я буду ждати.

Темна вода й глибока,
Ніч налягла горобина.
Дивиться оловом ока:
Бог — Сатана — Людина?

Г. РОСЛАВЕЦЬ

**Сонет
для завтрашнього**

Хижі брат морів високих — вітер,
Неділі — тризниами, а глупі ночі — вперті
і рукавом чоло від чорних смертей
хотіла б Ярославна заслонити.

Далекий краю мій! Червоні квіти
Узлісся ронять наче стяги дерти,
на очі тих, що з усміхом по смерті
Лягли в війні, щоб нині звогневіти.

І не порадиш, Доле: ріки ринуть,
Чугунні хвилі б'ють, мов грім порогі,
сиві вали нескорених зневір,
Життя і смерти джерело глибинне,
Злилось в одно: полон і перемога,
Щоб правив нам — закон пломінних вір.

Елізабет Котмаер

Як читаємо вірші?

(Нарис для „Обрій”)

Істніють речі, такі делікатні, що кожний, хто про них наважиться говорити, може чекати, що його огудять як варвара або людину холодного розуму. Таке ніяковіння добре, якщо воноходить із природного благовіння. Але, якщо батьками такого ніяковіння — глупота й трусість, то краще, щоб воно не приходило на світ...

Атже ж ніхто не дивується, що талановитий дилетант, який зовсім не має заміру бути композитором, диригентом, музиком, вивчає основи науки про гармонію, будову сонати і т. ін. Йому, напр., не перешкоджує на концерті те, що він не може дати дефініції квінти; але він буде слухати квінти. Проте не рідко буває, що ця сама особа, якщо йдеться про її відношення до художнього твору мови в її концентрованій і найніжнішій формі — ліричній поезії, — навіщена комплексом „не говорімо краще про це”. Це походить звідти, що ми щоденно вживаемо матеріал вірша-мову, чуємо і говоримо ним, частинно свідомо, частинно зо звички, але ніколи — як мистці.

Коли ж такий ніжно чутливий дилетант зустріне цей ужитковий матеріал в цілком іншій якості — поетичної мови, транс-субстанційно, то він мимоволі лякається його, наче в побожному схвилюванні. Така реакція правильна і не треба її руйнувати. Але можна таку реакцію повести на один закрут спіралі вище.

Часто вірші сприймають лише за їх змістом. Читач стежить за поетом доти, доки він викликає в ньому випадково-особисті асоціації. Читач відчуває це як деякі добродійство, вірш дає йому „довідля”. Отже він віддається від художнього твору й дає себе вести в Випадково-Особисті. Людина потрібує такого дозвілля. Такий приемний стан може дати теж вид котика, запах сіна, навіть гарна листівка. Не треба тут обов'язково цитувати

Вітольд Гомбрівич

Про абстрактну поезію

Безсилля супроти дійсності характеризує в розторощуючий спосіб стиль і поставу поетів. Людина, що втікає від дійсності вже в нічому не находить опертя й стає іграшкою стихії. З хвилиною, коли поети втратили з очей конкретну людську істоту, а зір вперли в абстрактну поезію, вже нічо не могло їх стримати на похилій площині, яка веде до безглаздя. Все почало рости само собою. Метафора, позбавлена всякого стриму, розшалілася до того ступіння, що сьогодні вже нічого в віршах немає крім метафор. Мова стала ритуальною — оті „троянди”, оті „присмерки”, оті „туги”, ті „болі”, які мали колись деяку свіжість, внаслідок надужиття, замінились у пустий звук — це відноситься теж до більш модерних „семафорів” і інших „спіралів”. Звуженню мови супроводить звуження стилю, яке довело до того, що нині вірші це нічого більше як кільканадцять „пережить”, поданих в докучливих комбінаціях скупого словника. В міру того як звуження ставало щораз вузшим, нічим не стримувана Красивість

шоразу Красивішою, Глибиною, Шляхетністю Шляхетнішою, Чистістю Чистішою. З одного боку вірш роздувся до розміру гігантичної поеми, а з другого почав концентруватися до розмірів надто синтетичних і гомеопатичних. Цієї нудної оргії вже нічо не затримає. Вже не йдеться про творчість людини для людини, а лише про обряд, доконуваний перед олтарем. При чому, на десять віршів принаймні один буде присвячений зобожнюванню Могутності Поетичного слова або глоріфікації Поета.

Гадаю, що я вияснів більшеменьше, чому сучасна поезія мене не вражає. І чому поети — які віддалися цілковито Поезії і підпорядкували тій Інституції без огляду своєї істоти, забуваючи про існування конкретної людини і зачинивши очі на дійсність — перебувають сьогодні в катастрофальній ситуації. Всупереч гаданням тріумфам. Всупереч усій помпі того церемоніяль.

(Перекладено з нарису „Проти поетів”)

ПЕР ЛЯГЕРКВІСТ

З поеми

Ти одно, мое серце, живеш,
Ти, що вміеш страждати.
Ти, що знаєш найважчі терпіння
Ta не знаєш ніколи скарги.

Порох — уста мої,
В незнаній землі відкриті.
Порох — груди мої,
Що не можуть сказати про біль,
На тисячу близків розколено
Тіло мое — на шляхах невідомих прошан.

Руки не здійму мої,
Щоб узяти порожню радість,
Щоб сонце вітати світанням,
Щоб лаври зібрати величні,
І не підняти мені чола,
Щоб долю зустріти у снах;
Не відчинитися око мое,
Щоб бачити у ясності місяць,
Щоб зріти речей простоту.

Тільки ти лише, серце, триваєш,
Тільки ти лише прикута, душа,
Тільки ти у терпінні постійнім,
Тільки ти, мое серце,
Тремтівши тоді, коли птахи
Крила розкрили широкі...
Давно це було, давно —
Ще тоді, коли, серце, тобі
Щадили найважчого болю.

Пер. О. С-ий

ПЕР ЛЯГЕРКВІСТ, ЛЯВРЕАТ НОБЕЛЯ
1951

Книжка П. Лягерквіста, написана в часі його побуту в Парижі п. з. „Запрошеній до дійсного” свідчila про близькість автора до французького післасимволістичного руху. Крім мистецтва все чуже було цьому шведові. Уроджений 1891 р., в родині залізничників, Лягерквіст ще з дитинства виявив замилування до духового самозаглиблення. Війна 1914-1918 рр. мала зворотне значення для творчості шведського письменника. Твори, що з'являються по черзі, вже говорять своїми наголовками про круг ідей мистецтва: це повіті „Людина й залізо” (1914), „Жах” (1916), „Хаос” (1919), „Затиснений кулак” (1934). П'еса — „Кат” — сатира на нацизм була виставлена в Стокгольмі в 1934 р. Роман „Барбара” здобув Лягерквістові світовий розголос.

Мистець це той, що бачить більше, визше й ясніше ніж інші. „Чи бачиш ти цю зорю?” Каже він до звичайної людини: „Ні”. „А ось я її бачу.”

Я ненавиджу освячені інертність, пласткість; я люблю вогонь, рух, свободу, і прагну до зір. Хвіст паві я дочіплюю до моєго серця й моєго розуму.

Антуан Огюст Прео

Мистецтво має одного ворога — неуцтво.

Бен Джонсон (1573-1637)

Horizons Ukrainian Review of Literature and Arts is published monthly by Wolodymyr WOZNIAK at 303 East 8th Street, New York 9, N. Y. October 1951 Vol. I, № 5 Subscription price yearly \$3.00 semi-yearly \$1.50.

Application for second class entry at New York, N. Y. is pending.

„ОБРІЙ” літературно-мистецька газета, виходить щомісяця. Редактор: Колегія. Головний редактор: Юрій КОСАЧ. Відавець: Володимир ВОЗНЯК. Адреса Редакції і Адміністрації*

„Horizons” P. O. Box 132 Cooper Station New York 3, N. Y.

Редакція приймає тільки за телефон. зголошення від год. 6-7 вечір. СА 84165. Передплата річно \$3.00, піврічно \$1.50.

Друк. Українсько-Американська Преса, 133 Схід 4-та вул. Нью-Йорк.

Соціологія і письменство

Дискусійний нарис В. Голуба про аномалії літературної продукції й літературного руху на еміграції висував, можливо, вперше й у розріз з прийнятими тоном таких дискусій, постулюєт соціологічної аналізу явищ гарного письменства й їх резонансу в читацькій масі. Чому еміграційна літературна продукція така, а не інша? На чим ґрунтуються передумовини до такого, чи іншого сприймання літературного твору? Які причини такої фрагментаричності й стерильності літературного процесу на еміграції? Чому постійна криза в літературі зовсім не пояснюється самими тільки „об'єктивними обставинами”?

Відповісти на ці питання можна тільки, цілковито усвідомлюючи собі специфічність соціального тла еміграційної творчості, особливість соціальної структури еміграції в цілому, коротше — пізнавши соціологічні рушії нашого культурного руху на чужині. Ми, на жаль, не розпоряджаємося даними, що влегли б це завдання. У нас нема установ, що, на основі анкет, статистики тощо, могли б устійнити хочби з приблизною точністю криву видавничо-книжкового руху, ступінів поширеності інтересу до літератури в зв'язку з різними умовами розселення, врешті могли б забезпечити дослід над генезою того чи іншого твору та над психологією самих письменників з такою ж докладністю як це діється в інших народів з нормальним літературним процесом.

Засадничо, еміграційне суспільство, із своєї природи, посідає багато прикмет т. зв. соціальної патології, тобто нотує дефективності, які впливають на специфіку його культури. Це суспільство по-збавлене насамперед ґрунту, тих його природних і виплеканих факторів, що вирівнюють взаємовідносини між продуcentами й споживачами культурних вартостей. Воно не посідає установ і чинників, що діяльні при формуванні смаку читача-глядача (об'єктивно-фахо-

Дещо про еміграційну прозу

Штучність, реторична інфантильність і технічна безпорадність, питоменні українській еміграційній прозі, поглиблюється в останніх роках з вражаючою послідовністю. Проза, на еміграції, фактично, трактована від авторів і читачів як поезія: від неї чомусь вимагають насамперед мелодії й ліризму або „натхнення”. Але ж прозаїк це щось зовсім інше ніж поет! Прозаїк має перед собою подвійне завдання: жити й писати. Якщо поет лише поему або сонет, він живе виключно своїм власним досвідом, тільки своєю особистістю й від її формату залежить формат його твору. Що ж до романіста або новеліста, то він тісно зв'язаний із життям інших. Вирішальне значення мають для нього роки учби, роки поглиблленого спостережання, роки важкої боротьби, праці й життя. Таке значення, напр., для прози Бальзака мають роки його торговельної діяльності, для Стендоля — роки італійського періоду його біографії, як дипломата, для Ді肯са — роки його журналістики, для Толстого — роки його участі в світі петербурзької аристократії.

Нічого з того не помітно в цій прозі, що творена з „натхнення”, з мишаючої перспективи, при письмовому столі, в конфронтації зі своїм власним, здебільшого, дуже ницим світиком кутих емоційок і дрібних вражень. Значно поглиблює явище разючої

Дискусійний нарис В. Голуба про аномальні літературні продукції й літературного руху на еміграції висував, можливо, вперше їй у розріз з прийнятими тоном таких дискусій, постулює соціологічної аналізи явищ гарного письменства й їх резонансу в читацькій масі. Чому еміграційна літературна продукція така, а не інша? На чим ґрунтуються передумовини до такого, чи іншого сприймання літературного твору? Які причини такої фрагментаричності й стерильності літературного процесу на еміграції? Чому постійна криза в літературі зовсім не пояснюється самими тільки „об'єктивними обставинами“?

Відповісти на ці питання можна тільки цілковито усвідомлюючи собі специфіку преси, болотисті, наукові установи, театр, відносні організації сприяння і т. ін.), як теж до деякої міри, принаймні, впливають на творчість самих мистецтв. Але, все ж, поуз усю дефективність еміграційної дійсності, вона живе в опорі на деякі глухі закони. Зasadнича априоріність в зв'язку з генеральними ідеологічно-політичними лініями еміграції (формованими в тісному зв'язку з її різношаровою й різнопрошарковою соціальною будовою) сугgerує смаки й уподобання, їхні штампи, їхні типи. Продуценти літературних вартостей, здебільшого, в силу її своєї побутово-соціальної залежності від згаданих діференційованих суспільних сил, йдуть за течією, виконують може й не свідомо, замовлення

ки, цілковито усвідомлюючи собі специфічність соціального тла еміграційної творчості, особливість соціальної структури еміграції в цілому, коротше — пізнавши соціологічні рушії нашого культурного руху на чужині. Ми, на жаль, не розпоряджамося даними, що влегли б це завдання. У нас нема установ, що на основі анкет статистики тощо виконують, може і не свідомо, замовлення даної соціальної групи. Або намагаються свідомо — спекулятивно продукувати такі твори, які могли б сприятити всі групи, тобто відповісти на групове замовлення, по змозі, одним стандрартом.

що, на основі анкет, статистики тощо могли б устійнити хочби з приблизною точністю криву видавничо-книжкового руху, ступінів поширеності інтересу до літератури в аз'язку з різними умовами, яких рисах, вирізняти такі групи „замовлювача“ й „споживача“:

літератури в зв'язку з різними умовами розселення, врешті могли б забезпечити дослід над генезою того чи іншого

тільки дослід над Генесією його іншої твору та над психологією самих письменників з такою ж докладністю як це діється в інших народів з нормальним літературним процесом.

Засадничо, еміграційне суспільство, із своєї природи, посідає багато прикмет

цих, що диференціюють;

В. ідеологічно: нездекларована, флюктууюча в річищах т. зв. демократизму, лібералізму-поміркованого націоналізму, монархізму тощо; соціально: найвизнаний прошарок інтелігенції, інтелектуалісти незначна частина студентської молоді.

Додаймо до того важливі побічні моменти: впливи культурних середовищ даної країни поселення, економічну базу самого розселення в цілому, територіальне походження споживача, час його перебування на чужині і т. п.

виринності взаємодії між про-
дуктами й споживачами культурних
вартостей. Воно не посідає установ і
чинників, що діяльні при формуванні
смаку читача-глядача (об'єктивно-фахо-
го пересування на тижні, роки).

Літературні потреби групи А окреслю-
ються жаданням т. зв. виховних творів
високої релігійної (конфесійної) напру-
ги, консервативних за формою, стверд-

жуальніх, антидискусійних, бажано розвагових. Група Б сприяє насамперед творам суто пропагандивного, „позитивного” значення, мало дбаючи про естетичний компонент, який для групи А все ж таки був істотним. Має попит: демократична поезія, агітаційна п'еса „сильна” проза. Група В естетично вибагливіша, з ліберальнішим наставленням до подаваних її ідей і форм, допитлива толерантна до автономії письменника, чого не можна сказати про перші дві групи, що вимагають тоталітарної формули, гострої залежності письменника від інтересів групи. Наявність цієї диференціації соціального „моноліту” еміграції, її ідеології, її естетичних потреб сприяє, м. ін., фактів, що загальне визнання якогось автора спільною, понад груповою величиною не мислимє. Диференціація вимагає кількох різновидів культурної політики, кількох конкуруючих величин або їх комплексів як експонентів тієї чи іншої групової концепції в літературі й мистецтві. З тієї самої причини літературна критика не може стати на належній висоті, бо вона, природи суспільного укладу, мусить бути залежна. Критик — це лише знаряддя групи й виконує її диктат щодо віднайдення милого автора, а шельмування не милого.. Слаба соціально, група В не може ніколи вирішати. Вона затушковується при наявній гегемонії сильніших груп і віддалена від формування смаків. Соціальний характер еміграції різко виявляється як в самій, поточній літературній продукції (із заалежності авторів так і в її відгомоні у читача. Соціологічно — література еміграції твориться мусить перебувати постійно в фарватері тих сил, які в даному менті є гегемоном еміграції, тобто сил, які своєю істотою заперечують в пріорі будь-який вільний розвиток думки. Звідси публіцистичність, регіоналізм і подивугідна заскорузлість більшості продукції. Звідси — крах концепції „великої літератури” й виключення

М. Радиш

—Аквареля»

н'єсть ґрунту для сучасної класики, безвиглядність постання творів високого рівня й художньої вартості, неспроможність виходу еміграційних письменників у світ. Особистість письменника настільки скоплена в кліщі соціальної специфіки еміграції, що вона раніше чи пізніше мусить вияловіти, скоряючись вимогам культурної політики даного періоду. Тимто вбогою є еміграційна драматургія (бо априоріність виключає конфлікт, а без конфлікту немає п'єси), тимто не може постати справді високовартісний роман чи повість з недавнього минулого (бо він мусить бути ідейно — однополіцінним, тільки в дусі офіційних прийнятих концепцій), тимто занепадає поезія, критика, ессеї. Не-конформістський письменник, автор шукання, сумніву, скепсису, письменник-сатирик, критик суспільства, творець комедійного не можуть існувати на еміграційному ґрунті. В сенсі своєї соціальної паталогічності, цей ґрунт не дозволяє на щось інше крім афірмативного сприйняття зобов'язуючої світоглядової і філософської концепції панівних груп. Звідси логічний наслідок — не лиш кріза, а повне зачав'ядіння літературного процесу.

О. Бійський

як не піднісши українську продукцію того типу до рівня творів такого А. Кестлера чи В. Сержана. Зasadничо антихудожній твір „Діти Чумацького Шляху” Доктор Гуменної викликає лише подив до впертої працьовитості авторки, але для її власної формaciї, тим більше для української прози, в загальному, не являє жодного здвигу. Річ невимовною ко струбата й млява, в плянах нудкої газетної хронікальності.

Експериментально - новаторська проза має деякі осягні в цікавій, але наскрізь суб'ективній творчості **I. Костецького** („Де початок чуда” й ін., „Історія ченця Гайнріха”), по суті теж кабінетно-езотеричній, хоч не позбавлені насамперед поважної культури і познак евентуального зростання хобчи в прирівнянні з іншими авторами, зокрема в історичному жанрі. Суб'ективною є теж і проза новеліста **Ол. Смотрича**, фактурою наскрізь нова й на зразок прози США дуже драматична, за-

побої США дуже драматична, за повідаюча в міру переборювання автором „років учби”, цікавого прозаїка. „Демони ще існують” — заповіданий роман **Л. Лимана**, як і публікована вже проза цього автора, не доопінної його поетичній продукції. Ці прозі не достає елементів чисто прозового епізму й атмосферичності; злебільшого вона бліда і ялова, без різьби спостереженого матеріалу, без опосереднення його в мистецький твір. Можна в категорію цієї прози віднести ще **В. Кримського**. Повістево-новелістична активність **В. Гайдай** і **Півського**, **О. Драгоманової**, **В.**

Русальського, І. Смолія, Ю. Тиса, Ол. Білосвіта, Д. Ярославської, С. Парфанович, М. Струтинської та ін. можна вважати рівнево-грамотною, але не вирішальною, якщо йдеться про загальну ситуацію еміграційної прози. Згадані автори займаються здебільшого періферійною проблематикою, сторонять від головних тем, опрацьовують не типові ані в аспекті побутовому ані історичному, побічні конфлікти й ситуації, дбаючи, може мимоволі, всього лише про пересічно-розвагову ужитковість твору.

так, якщо у цих авторів слід на ще деяка висхідна лінія, то інша група прозаїків виявляє цілковитий спад інвентивності, художнього смаку, міри й хисту об'єктивізування. Сюди належать: Р. Купчинський (Галактіон Чіпка), якого злободенна „сатира“ ажніяк не осягає навіть її рівня 20-их років, І. Керницький, колись доволі надійний новеліст, В. Чапленко, Я. Єндик, О. Гай-Головко і ін.

В цілому, художня проза еміграції, за відсутністю її чоловічих імен — В. Домонговича, Л. Монсенда, О. Лятуринської та ін., має всі прикмети жахливої кризи. Дебюти невідомих досі, при нагідних авторів, як М. Понеділка, О. Ізарського, А. Галана, О. Саюка, О. Раня і ін. здебільшого не виходять з меж постмодернізму.

ЧАТКУВАННЯ

А. Ч-ко

М. КОВАЛЬСЬКИЙ

Портрети

(дружині)

I.

Коли б я був ван-Донгеном
я б твій портрет зробив
в зелено-охрових тонах.
У сукні темний і вузький,
яка б стискала пружний стан твій,
такий привабний.
У лиску чорних рукавичок аж по плечі
І у них ще гнучкішими стоять твої ма-
[ленки руки,
я б пахощі Парижу передав.
І погляд твій зелений з іскрами веселими,
і усмішка твоя так ніби непомітна,
і голос твій альтовий, теплий і глибокий,
а в косі із каштановим рефлексом
сріблясту квітку приколов би.
А головне, вся постать —
яня струнка лінія —
Словом, все,
таке привабне й дороге,
що так мое чуття нервус.

II.

Коли б на хвилю був я Рафаелем,
то я б тебе намалював тоді,
як ти дитину на руках колишеш.
У близці вишитій широкій
так любо, легко і природне
до себе пригортася немовля.
Над ним ти голову скилила
і зір твій теплий і турботний
малечу обгортася дорого.

I в рисах ще маленького обличчя
ти хочеш відшукати:
і скожисте, і характер,
і долю будучу його,
якими фрбами можливо передати
твою любов велику й променисту,
як небо, вічну, глибоку,
і чисту, як слюза.

III.

A в літі малиював би я тебе
легкою акварелю.
на тлі пшениці а чи жита
у сукні світлій і легкій
промінням сонячним залити.
I в зачісці твоїй, що з вітром бавиться
весело,
у темних косах — павутиння золоте.
Із східнім прорізом — зелені очі,
і ніс, що зморщився од сміху.
Кругом — ромашки, трохи маку
і соромливо сковані волошки.
Так, ще забув: а на обличчю
обов'язково — ластовиня,
таке хороше і прозоре.
Здається — все.
Ну, звісно, там на небі — білі хмари
і синь прозора —
все, як слід.

МИКОЛА КОВАЛЬСЬКИЙ

В найближчих числах „Обрій” будуть
вміщені твори Миколи Ковальського, по-
ета, прозаїка й публіциста. Народжений
1899 р. в Києві, М. Ковальський з ю-
нацьких літ активний як літератор. Пер-
ші твори в журналі „Наш Вік” (Кам'я-
нець, 1919). На еміграції, М. Ковальсь-
кий — член літгрупи „Сонцецвіт” (разом
з Н. Холодною, Ю. Липою, Мих. Обід-
ним і ін.). Згодом — співробітник „Ве-
селки”, „Митуси”, ЛНВітстника. Переклав
богато творів французької літератури,
м. ін. „Шлях велетнів” П. Бенуа. Від 1924
р. живе постійно у Франції.

М. Ковальський, як поет — ніжний і
вищуканий лірик; як новеліст і повістяр
(цікава повість „На гранях”, оповідання
„Бузок”, „Ніч” і ін.) — реаліст з на-
хилом до романтики. Впливи французь-
кої культури й паризького мистецького
середовища допомогли Ковальському
бути ясним і виразистим у стилі. На
жаль, творчість М. Ковальського досі
відома лише з фрагментів, друкованих у
поточній пресі. Жодна з його прозових
речей як і велика збірка поезій „Етюди”
досі не видані окремими книгами. Це,
все ж, значна прогалина, бо місце М.

Олександер Смотрич

Дуже короткі історії**I. Бідність**

О. помер в туберкульозній лі-
карні. Незадовго перед смертю
він продиктував сестрі свій тес-
тамент. Останнім пунктом були
гроші, що ще залишилися в бі-
чній кишені його піджака. Ці гро-
ші О. заповідав роздати бідним.
Всіх грошей було біля тридцяти
копійок. Переяжено мідь. В од-
ному з перших пунктів тестамен-
ту О. згадав двох своїх друзів.
Одному він заповідав свій під-
жак з одним гудзиком. Другому —
граматику латинської мови, як
він назначив — без обкладинки.
Заповіт був виконаний. Обидва
друзі поховали О. на свій кошт.
Похорон був бідний і обійшовся
друзям щось біля тридцяти кар-
бованців.

II. „Двадцять копійок”

Л. був студентом і мешкав у
гуртожитку. Десь на околиці мі-
ста доживали віку його батьки.
Л. не знаходив вільного часу,
щоб іх відвідувати і бачився з
ними тільки двічі — тричі на рік.
Його батьки були бідними, і Л.
мусив жити на стипендію, і ще на
позичені гроші. Позичав він гро-
ші переважно в своїх заможні-
ших друзів, які мали дещо бага-
тіших батьків. В кожному окре-
мому випадку suma позичених
грошей рідко перевищувала
дводцять копійок. Більше Л. не
наважувався просити, та й вря-
ди чи хтось більше йому позичив
би. За Л. в інституті і в гуртожиг-
ку закріпилося прізвисько „Двад-
цять копійок”. В інституті він пе-
ребував щось з вісім років, і май-
же на кожному курсі встиг поси-
діти по два роки. На літо він зви-
чайно виїздив кудись на провін-
цію з метою трохи заробити, але
повертався звежди без грошей,
моментально заводив знайомство
з новими студентами, завжди був
їм у великій пригоді, і завжди по-
зичав дводцять копійок. Про своїх
батьків він майже ніколи не
думав, а може й недолюблював
їх. Л. зінав, що у батьків є відкла-
денна невелика суна грошей, і ще
деякі цінності, як от наприклад —
старий золотий годинник, дві
обручки, брошка з ametistom —
все це вони зберігали на так зван-
ий їхній чорний день. Л. ніколи
серйозно не вдумувався в суть
цього туманного виразу. Десять
наприкінці осені — це був вось-
мий рік його перебування в інсти-
туті — Л. захворів. Він позичив
щось з дводцять копійок на трам-
вай і відправився до своїх бать-
ків. Цим разом хвороба виявилася
серйозною і загрозливою, Л.
забрали до лікарні. Хворів він не
довго, і через якихось два-три
місяці помер. Напередодні своєї
смерті він позичив у свого сусі-
ди по ліжку дводцять копійок,
які й залишилися в шухляді його
нічного столика. Гроші були по-
вернені сусідові. І це, здається,
був єдиний випадок, коли позичені
Л. гроші повернулися до сво-
го власника. Поховали Л. скромно,
і похорон коштував його
батькам невеличкої суми грошей

Ковальського в літературі еміграції ок-
реме й видатне. Це автор, що вміє спо-
стерігати життя по своїму й у вдумли-
вій, наскрізь європейській формі зірнов-
важеного опису має про що говорити
своїм читачам.

і ще деяких цінностей відкладе-
них ними на чорний день.

III. Р.

Р. був ще молодий чоловік, а-
ле, не зважаючи на свій юнацький
вік, він почав свою письменниць-
ку кар'єру тим, чим нормально
більшість митців її закінчує —
він потрапив до божевільні і вже
залишився там до самої, дещо
передчасної смерти. Взагалі, про
нього було дуже мало відомо.
Господина, в котрої Р. винаймав
кімнату посвідчила, що Р. меш-
кав в неї лише два місяці, що він
їй з самого початку здавався див-
ним, постійно мав обгрізені ніг-
ти на пальцях обидвох рук, і був
їй винний за останніх два місяці,
тобто з самого початку: двад-
цять карбованців і вісімдесят
п'ять копійок за електрику і воду.
Звідки він прибув до міста, і з якою метою, чим займався, і на
які кошти жив — важко було сказати. На думку господині —
він фальшував ночами гроши, і коли часом йому це чомусь не

вдавалося, він стогнав і перешкоджав спати сусідам. Вночі, напе-
редодні перед тим, як його за-
брали до лікарні, він у себе спа-
лив стільки паперу, що в коміні
загорілася сажа, і треба було ви-
кликати пожежників, щоб не згорі-
в і цілій будинок. Тієї ж ночі го-
сподина відмовила Р. в кімнаті,
і решту ночі він провів в сараї,
куди його замкнули передбачли-
ві сусіди. Ранком Р. опинився в
божевільні, де й помер за якийсь
два-три місяці від туберкульозу. А ще за якийсь місяць на
його ім'я і на стару адресу прий-
шов лист і поштовий переказ на
гроши за якийсь твір, прийнятий
якимось видавництвом до друку.
Щось біля п'ятдесяти карбован-
ців. Але без власноручного під-
пису Р. господина не могла от-
римати навіть належні її найза-
коннішим порядком гроши за два
місяці і мусила задовольнитися
листом, з якого вона зрозуміла,
що Р. був не тільки дивним і бо-
жевільним, але ще й письменни-
ком.

РАНОК

Ранок, що надходить повільно, ранок,
що йде проганяючи темінні ночі є неви-
разний, він дорівнює жіночій вагітності.

Бо ж ніхто не скаже, яке житедайне
життя вона носить під своїм серцем, як
ніхто не скаже, що готує нам завтрашній
ранок.

Крізь темін, в панорамі густого лісу
нав'язується пташинна мова:

Садки щебечуть устами соловейків, соловейки
розивітають плодами садів.

Розцвілі галузки гойдає вітер, на га-
лузці сидить соловейко.

Соловейко дарує радісну хвилину за-
буття, щось гарне.

Відважним, — втілає гордість
Гордим, — переможує славу.

А жорстоким, — серце м'якне...

Ранок. Скільки він вилив сліз, тих сліз,
яких ми не бажали вилити...

Так, вони скапували, їх навіть не осу-
шило сонце, вони ще не закінчені.

О, скільки їх, ще виллють ці ранки.

Ранки: убогих, зголоднілих,

ранки вдовиць і сиріт.

Ранки крикливих безбатьченків.

Ах, ці ранки, що проводили нас в не-
відомі й далекі дороги...

Ранок — символ непозбавленої надії,
досягнень і неймовірних завершень.

Ранок, що перецвів в холодний день,
скільки він примусив нас згубити, і на-
віть те, чого ми не бажали згубити, — а
згубили по ранках — на світанку Великої
Правди, перемогою зради й брехні.

Ранок — надія,

Ранок — щастя,

Ранок — слози й брехня.

В. Дубина.

З літературної хроніки світу**ОПОВІДАННЯ ПРО ЖАХ**

Брітанський католицький письменник
Грегем Грін стає гідним преемцем Чес-
тертона. Розмір зневіри щодо доцільнос-
ті життя й пессімізм осягають високий
ступінь в майстерних оповіданнях Гріна
„Гра серед темряви”. Любов, найбільша
сила християнства, пробує тут в тіні.
На перше місце висунено жах, яким на-
віщені герої оповідань, скоплені авто-
ром в їх найграниціших ситуаціях жит-
тя: в боротьбі зі смертю, пристрастями,
щастием і долею. З дивною для письмен-
ника-католика нещадністю показує Грін
даремність людських планувань і дій:
темним світом його герой незримо кер-
мує таємна сила відплати.

**БЕРТОЛЬД БРЕХТ НА ПАРИЗЬКІ
СЦЕНИ**

Великою подією театрального життя
в Парижі стала постанова „Матері Кураж” —
хронік 30-літньої війни Бертольда
Брехта. Відомий німецький драматург,
що його перша п'єса „Барабани вночі”
була виставлена в 1923 р. М. Райнгард-
том, автор популярної „Опери за чотири
гроші” і ін. написав твір на шиллерівсь-
ку тему 30-літньої війни, безжалісно демаскуючи міти історії. П'єса Брехта, що
пройшла з тріумфом сцени Швейцарії,
Німеччини й Голландії, втішається вели-
чезним успіхом в Парижі в прекрасній
постановці молодого режисера Жана
Віляра.

Г. РОСЛАВЕЦЬ**Скитянка**

Р. П.

Мов лінощі левад у полуденній час,
мов срібна падь праліта спіла,
краса дівчат твоїх, країно, спломеніла,
і новом смаргалдовим узялась.

Тоді ж царівна із високих ваз,
спурхнула скитських — Лядика сміла,
в дорозі з Делосу — прощанка вогнетіла,
щоб нас зустріти, оставпілих нас.

Таїну зріли ми в заломах синіх вій,
гудів над степом чорний суховій,
хмеліти лож пахіттям — рідніх лук
нас зазивала юність, наче дар
землі віддавши дорогий, щоб згар

Юрій Косач

Пророк з Бронзвіллу

Я спрямувався на якесь його оголошення відносно перекладачів, але ми ще в старому краю чули про дивні інкарнації покликаного. „Дорогі люди, сказала його господиня, чи своячениця (так говорив один Підляшанин, що був його переконаним визнавцем, а він і показав нам її колись на вулиці), дорогі люди, обживайтесь й зайдіть до Учителя. Він прийме вас і потішить...” Це була ширококостя жінка з червоним, деревляним обличчям і гладко причесаним волосом. Дещо в неї нагадувало Якутію, може, вона й була звідти.

Підляшанин навідувався до мене двічі, пильно свердлючи мене своїми мишацими очима. Він знов досконало всі тексти і доволі радісно сприйняв моє речення про ягнят, що стали вовками. „Зайдіть до Вчителя”, сказав він на прощання. Учителеві я вже розповідав про вас...

Я уявив собі цю гутяну істоту Учителя, що виринала на овіді бездонного міста з його апокаліптичними візями хмароломів, з його спустошуючою аноміністю. Він прийхав у чужину, на асфальт 14-ої вулиці. Тоді тільки починав виростати цей город на рівнині, на острові, омитий мутною, брудною водою. Людина почала з принагідних робіт, із читання газет і шукання людей. Вона блукала по неділях під церквами, клубами і салунами, вона мала цей напруженно-зосереджений, похмурий вид невдоволеного чвертьінтелігента. Вона ходила в валці широкоплечих, оглядних людей і прибуvala на вазі. Місто росло й людина з нею. Греміли війни й революції, умирали президенти, довершувались смерті на електричних кріслах, будинки зростали до кілька десятків поверхів і мінялися форми автомобілів. В рік розщеплення атома людина відчула своє покликання. Вона змінила вже кілька надцять сект і не бувала в салунах ані на зібраннях. Вона доробилася на важкі будові домів, на робленню вікон, на короткому істнуванні власної шапки, власного ресторану, книгарні, бура до писання прохань. Людина вже починала лісіти й стала зовсім оглядна, але в її обличчі ніколи не втрачалася крижана

сухість, дубова непорушність фанатика. Людина стала відомою, особливо переглявши її осівши в Бронзвіллі. Вона стала пророком. Вона не жила богато, вона жила зовсім скромно й всі заходи супротивних течій її оклеветати кінчились на нічому. Пророк був покликаний, ким було потрібно. Пророк був без плямів.

...Напередодні я зайдов до Волтера, тобто колись до Володимира, що на 63-ій вулиці. Цей хлопець потрапив за відносно короткий час орієнтуватись в неофіційному світі сумнівних істнувань, непевних занять і легкого хліба. Ми поспілі хвилину в притаманому салуні, поговорили з дівчатами, що з'являлися і сchezали мов метелики, ми обійшли заведення на Бродвею, де Волтер з захопленістю дитини стріляв із короткою рушниці й міряв силу, ми ще заходили в книгарні з дешевими книжками й спорядженими картинками, які Волтер із хіхотінням оглядав, ми потовклися в сумнівних дансінгах, в юрбі моряків, принагідних людей і холоднооких дівчат, а на кінець, коло 4-ої години Волтер, цей нудьгучий цинік, завів мене в дім гри.

— Тобі мусить таланити, сказав він, таким дурням таланити.

Мені справді, таланило. Може в цю ніч, може взагалі. Я рідко спотикаюсь об своє щастя. Ми грали з добродієм, якоюсь жінкою в діамантах, й двома з Венециулі, яких ми взялися очистити до нитки, звичайно, в мріях. Це були добре калітки. Доброті, невисокого зросту, з рудавою чупрінкою гладко причесаною, старанно, до кожного волоска, був, здається, йовіяльним ірландцем. Він грав не поспішаючи й витискав нас високими ставками з товариства. Він підсвистував й оченята його золотіли, в них був такий прозорий вогник, загравка далеких лукавих забагів. Він був певний себе, як криця, що ніколи не крихка. „Пробачте сер, говорив він із чарівним посміхом, на цей раз — моя черга”. Підібно мило поводився він і з венециульцями, які, вкінці, обдергіть ним принаймні до половини їхніх капіталів, нагадували мокрих фазанів. „О-кей”, сказав оглядний ірландець, на сьогодні досить. Чи

можу вас запросити?” Він з якоюсь подивигідною симпатією звертався до Волтера й до мене. Я зітхнув. „Чому ж би ні, сказав Волтер, ми ще маємо доволі часу”. Й оглядний добродій в чорному капелюшку, покурюючи цигару, обводив нас по місті, де вже затихала рожевість смердючої ночі. Ми частували скромних дівчат, невинних як конвалії, ми пили з однією панею, яку я постійно бачив у тому самому барі, ми сиділи в півтімі, біля столиків. Йовіяльний говорив мало, він, пиххаючи лулькою, слухав нас, що вдавалися до філософування. Над раном, коли затихло місто, щоб прокинутись до металевого скрету, автоматичного шумування й нудьги, це було заняття для нічвидів. „Не вважаю ваших міркувань за заняття достойне джентльменів, — сказав між іншим ірландець; всяка філософія — омана. За час моєго доволі довгого перебування на світі я виніс тільки одну засаду: що

ЕММА АНДІЄВСЬКА

**

Ні. Металь болю не зрадить

А темінь все пробачить

Камінь був навіть трошечки радій

Відчуваючи присутність собачу.

Лиш листок скрививсь по-дитячому

Не заплакав — але не дихав

Місяць плакоступий — маку незрячому

В зернах стало тихо.

більше ви живете на світі, тим більше переконуєтесь про його безглазість як і про те, що людина назагал приречена бути каналією. Тимто всяки проблески думки тут, звичайно, потрібні виключно для оволодіння цією безглаздою метушнею. Шо більше ви застановляєтесь над цим, тим виразніше приходить до висновку, що власне пічного вічного ані цілковитого в житті немає, крім звичайних біологічних чинностей, які треба виконувати, дбаючи про відносно приемний побут в цьому вирізку часу, який нам дала природа’. Вирікши цю аксіому й зовсім не ждучи від нас коментарів, він поклепав нас обох по плечах, підняв пальце і вийшов, очевидно, з тією дівчиною, що весь час сиділа з нами, нічого не второпouchи з усієї цієї балаканини. Я гірко позіхнув і попрощаався з Волтером.

В полуночі я таки вибраєм до Бронзвіллу, бо пророк цікавив мене не тільки зі становища шукальника джабу. Я хотів таки справді бачити пророка, перевірити, чи він відповідає моїму уявленню про оглядну й добротну людину з деревляним обличчям. Не влягало сумнівові, що це перше враження могло б заважити на еволюції моїх багатьох поглядів.

В тихому домі, на другому, достатньо статочному, поверсі, мені відкрила двері та сама жінка з Якутії, з якою знайомив мене Підляшанин. „О, прошу — заходьте, Вчитель вас чекає, заходьте, дорогий брате...” Слови ці сказано монотонно скромовою, з погаслими барвами на устах. Я пройшов через ряд темних кімнат, громохкими меблями заставлених, у кабінет учителя. Увійшовши, я в одну мить пізнав у Пророкові вчоращеного ірландця й це був справді, химородинний збіг обставин тієї безглазої метушні, яку ми звичайно називаемо життям.

Герман Ансельмант, визначний німецький майстер (нар. 1905) і мистецтвознавець, доцент Академії Мистецтв у Нюрнберзі, переслав „Обрій” репродукцію одного зі своїх останніх творів. Нарис Ансельмента писаний для „Обрій”, буде вміщено в наступному числі.

Про Е. Андієвську

Міродайним стилевідчуттям поезії Окциденту було прагнення рівноваги слово-всполучень, тобто, те, що ноється назустріч клясицизму. Стилі динамічні, напружені, загострені, епохи, сказати б, екститичного стилевідчуття, отже кожноразового романтизму з експресіонізмом включно, було ніби тимчасовим бунтом. Але, з другого боку існує діаметрально протилежна традиція: світ тисячелітнього поетичного Сходу, залізний карб неймовірних словесних конструкцій, фантастичних, сновидних, галюцинаторійних словообразів. Тим то кожен прорив у наш світ того, що, приміром, для Китаю є тільки незначною часткою звичайного поетичного цілого, ось як поезія Мао Тзє-тунга, сьогоднішнього червоного диктатора Небесної імперії, стає чи не революцією.

Ми не знаємо, як сприймає культурний китаєць або японець зустріч з європейським, клясичним стилевідчуттям. Але ми знаємо певно, що на кожному окцидентальному поеті, який наважився свій несамовитий орієнタルний сон зробити здобротком нашої мистецької майстерності, лежить свого роду обов’язок геніяльності. Назвати когось живого — та ще й, як у даному разі, ледве двадцятьрічну дівчину з її першим виступом — назвати цілком поважно генієм це ніяке не захвалювання, в просто констатація того прокляття, яке лежить на обраній звищі для мучинь людини. Геній

по собі дуже поганий, а, перенесений на назву цілої збірки, просто таки по-олесівському нестерпний. Ще пара зауважень могла б бути до цього, так, як кожній нововинайдений чудодійний машині завжди бракує пари деталів, що їх уже пізніше додають, удосконалюючи її, близкучі епігони.

Згадані хиби — самозрозуміло: цілком раціонально окреслені, — лише виявляють разюче збірки незвичайної поетки. Це, загалом кажучи, світ сюрреалізму, явища в європейській традиції виняткового: поєднання точності конкретного бачення з неймовірністю сполучення:

Дерева як діжки тісто
Муром стікали в барвисте
Де вітер від пахощів світиться.

Шо найважливіше — в перших бростях творчості цієї юніці дотримано закону, що є обов’язковим для всякої окремої особистості поза традицією: бути несхожою на іншу особистість із спільногого річища. І, звичайно ж, не зовнішністю несхожою, не тим, що, приміром, Гарсія Льорка оповідає про шпади ірнісів, що з повітрям „билися завзято”, а вона, Андієвська, вигадала леопарда, який „розцвітає в кутку”. Йдеться про якесь особливу душу поезії, яка, на щастя, нічого спільногого не має з тим, що називають душою поезії в нашому просвітніскуму суспільстві.

Тобто: це щось, засадично вільне так званої пристрасти і так званого нутра. В суцільній своїй ліновородженій досконалості воно постійно свідоме власної

недолугости, і тим постійно спрагле за невимовним обличчям тієї первісної ідеї, яка її, словотворчість, свою дитину, одного разу поштовхнула в світ. Так, ніби ви, вщерть на одному концерті наслухавши класичної музики, де ви завжди в думці заздалегідь досліпівуете або досвистуєте розв’язання кожної фрази, настільки ця музика прозора й ясна, раптом здригаєтесь від звуків, що виходять від когось із модернів. І ви вже нічого точного не скажете наперед, і нічого не визначите, лише з завміраним душі очікуватимете дисонансу сопілки на темних ходах літаврів, а в самому розпалі, поруч, але без правильних проміжків, лопотання ксилофону і ще якихось немірних дзвіночків:

Напам’ять. У неба пістон
Свищу. Напинаються скелі
Все ближчають. Ангел-пустун
Упав біля мене на скули.

Упав і лежить. І лежи!
Танцюю, все вищають кани —

Ось із світу її словообразів:

„З камінної радості камінь тіні на квітаках накреслив”.

„Сургучем запечатаний сад: всіх рослин віддали під суд”.

„Я в камені згубив своє обличчя колись”.

„Та камінь часом ожива колись”.

„Увага. На зорі зиркають рожі шипів носи”.

„Спів засніжений — день у круках —

[міст ображено плаще в кроках”].

„Тишу ножицями наріжу мік тютони на стіл”.

„Заспівали з зірок солов’ї, заплакали башти в канали”.

ПЕТРО КАРПЕНКО-КРИНИЦЯ

З архівного зошита

В долині синіючих трав
Кондор мое серце клював.

Сполохане небо пливло,
Нікого довкруг не було.

І от у заклятій траві,
Мов полум'я, квіти живі.

Із серця кривавих краплин,
Спахнули, розливши карміни.

Орел одірвався від трав,
У неба бездонні пропав.

І снилося потім: з імлі
Долиною смерти ішли,

Охмелені пахом вітрів,
Утомою зморних шляхів,

Під мерклім щезанням зорі —
Веселі життя владарі.

З них кожен згинавсь і в траві
Зривав собі квіти живі,

І в ранішніх сутінках ліс,
Як частку ества мого, ніс.

Лиш в чорному вбранні сумна
Лишилася постать одна,

І довго стояла сама,
Як горе, як мука німа.

А сонце зійшло удалі,
Вона зарідала в імлі,

Припавши грудьми до землі,
До квітів, що в мокрій траві,
Мов полум'я квіти живі.

1945

Алесь Салавей

ВІТЧИЗНІ

Вінки, тобі вінки,
Оздоба і краса!
Буйній, іди в віки,
З неволі воскресай!

Тобі невгласно жить
У серцях, у людських,
З тобою не всущить
Вінків, вінків моїх.

пер. з білоруської
М. Лавренко

„Пройшов залишком замок до хребта: не
вийде владар на білі лови”.

Перекладена, пряміром, на китайську поетичну мову, Андієвська була б, ма-
бути, банальною. Для далекосхідного читача світ його поезії чайже не здається екзотичним, і такі образи, як „охмелій розвішую віс” або „нехай трим-
тять в руках старечих зірки”, були б для нього щоденним хлібом. З усіх у цьому дусі численних цитат і алюзій із старих і древніх поетів модерна поезія Сходу, як четьється сьогодні для Заходу будення поезія газет і тижневиків (ось наприклад, у Німеччині!) з клаптиків і шматочків класицизму. Але дійсні вар-
тості пізнаються порівнянням, і саме тому вселюдська культура не має меж.

Спеціально щодо жіночого питання: якщо відкинути глибоко античну Сапфо, то в чистій поезії останніх століть може бути названо, здається, тільки чотири імення: Елізабет Баррет Бровнінг, Емілі Дікінсон, Едіна Сент-Вінсент Міллій, Марина Цветаєва, і, в такому разі, стаючи п'ятою, Емма Андієвська явить не такий уже поганий відсоток у здо-
буткові інтелектуальної еліти нашої на-
ції. Епіграф же з Еклесіяста, демонстра-
тивно виставлений на чолі її збірки, вно-
сить так само приємну корективу, не-
хай і вдаваної, скромності супроти її — цілком виправданої — самозако-
нності.

Ігор Костецький

*) З приводу виходу збірки: Емма
Андієвська: „Поричок грено”. Видавни-
ство „Україна”, 1951 р.

Небезпечний Гоголь

В той час, коли Д. Чижевський у статті „Невідомий Гоголь” („Новий журнал”, № 27) відкриває нам нашого геніального земляка, М. Чубатий у „Свободі” (№ 296) вважає Гоголя „росіянином малоросійського (?) походження”, що йшов за „офіційною російською історіографією” й був, як виходить далі з міркувань п. Чубатого, знаряддям православія й російського уряду „для викопання прівні між українцями й поляками” (мова про „Тараса Бульбу”). Гоголь, це „письменник малорос... небезпечний для українського народу” (сік!!). Логічно виходило б, що Й. П. Куліш і М. Стороженко й С. Руданський і навіть Т. Шевченко з їх протипольськими творами були лише „знаряддям російського уряду”, які перешкоджали „українським патріотам” найти спільну мову з польськими патріотами. Бо ж вони як і Гоголь інспірувались такою „офіційною росій-

ською історіографією”, серед якої був м. ін. такий твір як... „Історія Русів”. Але це не важить. Головна мудрість М. Чубатого полягає не лише в жалах до Гоголя за його антипольськість, але перш за все тому, що не він не писав українською мовою. Але ж Т. Шевченко всі свої прозові твори й деякі поетичні теж не писав українською мовою, подібно як В. Капніст, М. Костомаров, Квітка-Основ'яненко, М. Вовчок і б. ін. Про те, чи дивився Гоголь — „на українську національність очима тодішньої Росії” можна було б дискутувати, коли б шановний „ліквідатор” Гоголя подбав про хоч приблизне ознайомлення з істнуючими джерелами. Але що йому до джерел? Недавно він „ліквідував” Драгоманова, сьогодні шельмує Гоголя, а завтра — хто на черзі? Може Шевченко, Леся, Франко?..

Те, що не старіється

„За сто літ існування новіша література наша (з причин вияснення яких належить до історії) живилася переважно селом, сільським побутом, етнографією. Селянин, обставини його життя, його нескладна здебільшого психологія — то майже і все, над чим працювала фантазія, з чим оперував досі талант українського письменника. Винятки очевидчі: минаємо. Таке обмеження сфери творчості не раз підкреслювалось не тільки критикою, але й інтелігентним читачем, який, до слова кажучи, в останні часи значно виріс. Вихований на кращих

зразках європейської літератури, такої багатої не лише на теми, але й на спроби оброблювання сюжетів, наш інтелігентний читач має право сподіватися й од рідної літератури ширшого поля обсервації, вірного малюнку різних сторін життя усіх, а не одної якої верстви суспільності, бажав би зустрітися в творах красного письменства нашого з обробкою тем філософічних, соціальних, психологічних, історичних і інших”.

М. Коцюбинський і М. Чепнівський — з листа до І. Франка від 11.3.1903 р.

Який Захід?

М. Хвильовий, горіючи за фавстівською Европою схнувся б від того псевдоокциденталізму, від тієї „психологічної Европи”, на яку орієнтували нас філістри. Більшість творів сьогоднішньої (і вчорашиної) Европи наші бессервісери мусили вписати на індекс або замовчати. Бо хто ж міг ілюструвати доктрини „Вітнника”, його моральні засади культурної політики й просто політики? Ромен Роллян? Анатоль Франс? Томас Манн? Анрі Барбюс? Джан Гелсворсі? Теодор Драйзер? Аnton Сінклер? Франц Верфель?... Проповідники гуманізму, підвижники універсальних ідеалів, любові до близького, свободи, терпимості,

розуму, співпраці націй, протестанти проти всякої визиску й гноблення людини людиною? Кого з письменників минулих діб, крім Макіявеллі, міг кликати на підмогу наш „волонтаризм”? Може Шіллера з його „Ін тираннос”, забороненого в його ж батьківщині? Може Байрона з його патосом свободи? Може Шекспіра, Рабле, Сервантеса?..

Європа „Вітнника” могла бути лиш тая, в якій не було місця для двох найбільших українців-європейців: М. Драгоманова й М. Грушевського.

(„Вільна українська література”, 1946).

Пропорції

Польський письменник і мальєр Юзеф Чапський написав увідну статтю про російського еміграційного письменника Алексея Ремізова, якому вмістила „Культура” поряд з кількома новелетами Ремізова в перекладі Ю. Лободовського.

„Пониження кожної еміграції” пише Чапський — що триває не дні, а роки, родить не лише гіркість, сварки й ненависті, але також — світло. Що більше думаю про еміграцію, тим більше мені здається, що таке явище творчої сили (як А. Ремізов — прим. н.) в пустелі вигнання — це найвизнаніше відправдання еміграційного скидання”.

Таке пише поляк про росіянину. Уявімо собі наш журнал, який міг би вмістити таку думку не про поляка або росіянину, а про нашого таки письменника, але не співробітника того журналу?

●

„Нові дні” містять статтю Я. Славутича з приводу ювілею М. Ореста, в якій ювільята названо „найкращим сучасним поетом у-

країнської нації”. Вживання прікметників „кращий”, „найкращий” і т. ін. по адресі сучасників на загал не пахне добрим тоном. Гадаємо, що й сам М. Орест протестував би проти таких епітетів, якщо не з уваги на ще живих Рильського, Тичину, Бажана, то хочби з уваги на своїх сучасників по цей бік кордону, які також ще всежтаки живуть: О. Стефановича, О. Лятуринську й ін. Автор панегірика дещо перестарався.

Чи ж не можуть палати в одному серці — любов до людства й до батьківщини? Можуть і повинні. Якщо хтось не любить людей, той не може по справжньому любити свою батьківщину.

Анатоль Франс

Мистець це той, що має нещастия бути повним пристрасті. Але ж мистецтво походить від розуму, а не від серця. Якщо ваш сюжет вас опанував — ви є його рабом, а не володарем; ви нагадуєте короля, який перебуває в облозі від своєго народу. Занадто живо відчуваєте, тоді, коли ви маєте бути виконавцем, це — бунт почуття проти таланту.

Оноре де Бальзак

**Майстер
української пісні**

Теодор Терен — ім'я, що свідчить про невичерпність українського генія співу. Недавній концерт українського співака, що прибув до Нового Світу, вже як відомий у Європі майстер української пісні, здобув заслужене бізнесу Української й чужинецької публіки.

Т. Терен — співак від 6 року життя. В часі першої світової війни він співає для чеських вояків на постій й вони не думають, що співу цього хлопця після довгих років наполегливих студій і досконалення слухатимуть захоплені, юрбі у Львові, Осло, Антверпені, Берліні, Остенді, Будапешті, Мюнхені й Нью Йорку. Дарма, що слухачі не розуміють слів — барва тону дає їм відчуття змісту. Проте Терен майстер у підібраний барви тону. „Мистецтво — це не сила голосу, а насамперед — відтіні від форте до п'янісісі” — говорить Т. Терен. Його інтерпретація народніх і вояцьких пісень, за висловом критиків, не лише бездоганна, а єдина в своєму роді (В. Барвінський). В репертуарі Терена — „Ріголетто”, „Богема”, „Кармен”, „Аїда”, „Мадам Баттерфлай” і ін. Він знає й любить італійську пісню. Але, якщо італійська пісня дорівнює українській ліризму — каже Т. Терен — то драматизмом наша народня пісня не має собі рівних; це справжня мініатура опери, в якій висловлено не лише ліричні почуття, але й багато інших”. За концерт народніх пісень, улаштований після прибуття Терена на американський континент, Союз Американських Композиторів вислав йому листа з подякою і призначенням за познайомлення американської публіки з мистецькою інтерпретацією української народної пісні. Можна побажати нашому землякові нових успіхів на його творчому шляху.

В. В.

РЕНЕГАТ КОСТЕЦЬКИЙ?

„Український Самостійник” вважає, що „Обрій”, друкуючи твори І. Костецького не побачили („або вдають, що не бачать”) за хмародерами, що згаданий автор перейшов до росіян. „Обрій” не мають можливості стежити за рухом письменників, ще й європейських у тій мірі, що „Самостійник”, з якого всевідчістю ми й не мріємо зірвятаєсь. До сі ми не бачили підпису Костецького під будьjakими ренегатсько-антиукраїнськими заявами апі теж нічого не відомо нам з його дій на тому полі. Щодо „благонадійності” письменників, то ми орієнтуємося на такі органи як „Америка”, „Ків”, „Україна і світ”, „Ми і світ”, в яких нещодавно друковано або призначено до друку твори І. Костецького. Просимо „Український Самостійник” зладити синодик авторів, яких можна, а яких не можна друкувати.

ПІКАССО про мистецтво

(З розмови з Христіаном Зерво)

В наш час слабої моралі основним є — викликати захоплення. Раніше картини повставали ступнєво. Кожний день додавалося щось нове. Картина була сумаю додатків. У мене картина — це сума знищень. Я створюю картину, потім я знищую її. Хоч кінець-кінцем нічого не пропадає: червоне, яке я забрав в одному місці — з'являється десь в іншому.

Було б дуже цікаво фотографічно зафіксувати не стадії, але метаморфози картини. Можливо, що тоді можна було б відкрити шлях, що його проходить мозок, коли він здійснює мрію. Але тут повстає щось дуже дивне: ви помічаєте, що врешті-решт картина не змінюється, що „візія” залишається повністю, наперекір її зовнішньому вигляду.

Я часто роздумую над світлом і тінню, які я вініс в свою картину. Я роблю серйозну спробу роз'єднати їх, вставляючи між ними якусь фарбу, щоб досягнути іншого враження. Потім, коли готову картину сфотографувати, я помічаю, що те, що я додав, щоб поправити мою першу візію — зникло і, що в цілому фотографія відповідає моїй першій уяві перед зміною, яку я вініс в картину.

Картина не видумується наперед. Вона змінюється під час малювання відповідно до того, як змінюються думки. А коли вона завершена — вона все ще продовжує змінювати залежно від духової конституції того, хто на неї дивиться. Життя картини таке ж, як і життя кожної живої істоти. Картина підлягає всім змінам, які приносить з собою щоденне життя. Це й зрозуміло, бо ж картина тільки живе через сприйняття тої людини, котра на неї дивиться.

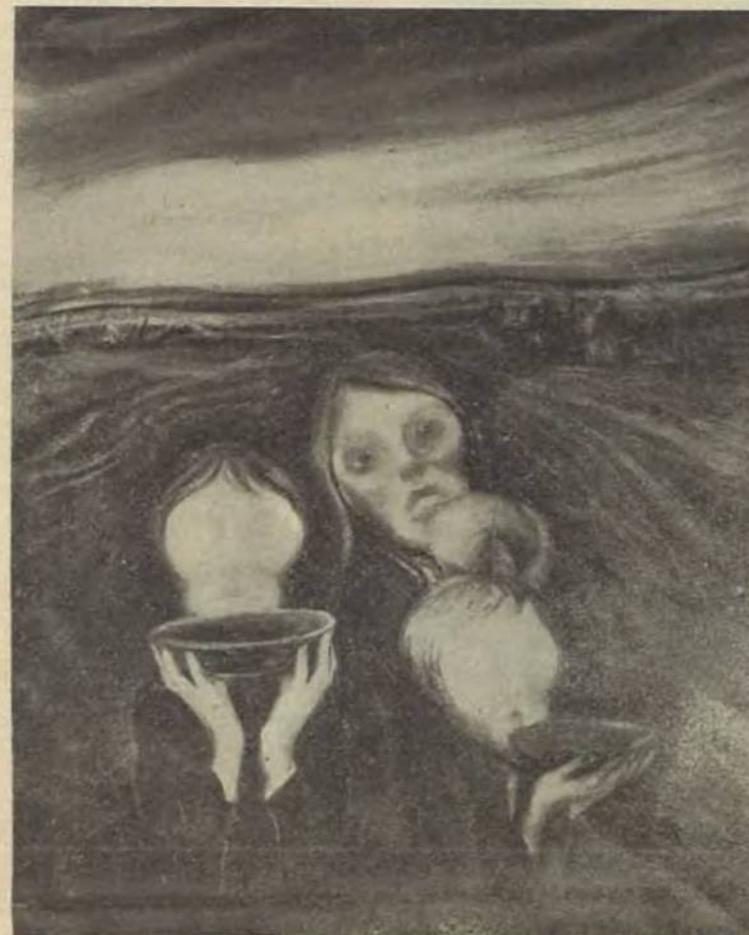
Абстрактне мистецтво це тільки малярство. А де ж драматичне? Абстрактного мистецтва не існує. Завжди треба з чогось виходити. Потім можна знищити всі сліди реальності. В цьому нема жодної небезпеки. Бо ідея об'єкта всеодно залишить свій незгладний слід. Мистець виходив з неї, вона збуджувала його думки, вона хвилювала його почуття. Ці думки і почуття до кінця залишаються полоненими в його творі. Що б з ними не сталося, вони не зможуть покинути твору. Вони нерозривно пов'язані з твором, навіть якщо їхня присутність більше не помітна. Чи хоче людина, чи ні — вона є знаряддям природи. Природа накидає їй свій характер і свій вигляд.

Кожний хоче розуміти мистецтво. А чому ми не намагаємося зрозуміти спів птиць? Чому людимо ніч, квіти, все, що навколо, і не намагаємося все це зрозуміти? А коли справа торкається малярства, люди неодмінно хочуть зрозуміти. Якби вони тільки могли зрозуміти, що мистець практикує з внутрішньої потреби, що він є тільки дрібненькою частиною світу, і що йому не можна надавати більшого значення ніж тисячами інших речей, які нам подобаються на світі, без того, щоб ми їх хотіли собі пояснити. Люди, які намагаються пояснити

Мирослав Радиш

Мирослав Радиш — мистець широких задумів, глибоко пережитих тем і високої малярської культури. Його формація, як мистеця, вивершувалась в 30-их роках, в мистецько-академічних осередках Познані, Krakova й Львова. Згодом, мистець знайомиться близче з Заходом і ці його роки наполегливих студій в сполучі з невгавною працею, навіть ужиткового характеру (М. Радиш оформлював численні театральні постави), аж до переїзду до США запевняють перехід

другого, — єднав М. Радиша з західними модерністами в релігійної образотворчості. „Голод” — образ М. Радиша, що належить, мабуть до найвизначніших творів, які дала еміграція. Потрясаючий експресіонізм візії з освідомленою всією душою мистеця національної трагедії голоду, який Україна переживала зі злочинного діяння окупантів в 1933 р., драматизм вислову — ось головні прикмети Радищевого „Голода”. Сила особистості мистеця проявляється й в краєвидах (нпр.,

М. Радиш

Рік 1933 на Україні

до творчості зовсім нової насаженої відкриттям й позначеного постійним зростанням. М. Радиш, — не лише визначний станковий маляр, але й мислитель, глибоко пройнятий долею своєго народу й батьківщини. Вірність національно-релігійним традиціям українського світогляду натхнула мистеця на образ „Богоматері”, дуже своєрідної фактури, несподівано тонкого пуантилістичного стилю, що вказував на глибоке відчутия мистцем, з одного боку — традицій нашої іконописі, з

„Міст Вашингтона” й ін.) якась сумовита поетичність, без ознак ліризму, враз із несамовитою потребою буревійного, схильового вислову характеризує усі праці цього маляра-містика, маляра-візіонера.

Нетерпляче очікуємо виставки, яка показала б в усій розлеглості доробок цього мистця, таку важливу в пляні української образотворчості на еміграції, що зв'язує свій розвиток із трагедією долею нації.

Б. В-к

A. ЗГОРЯНИЧ

СМЕРТЬ

В проміннях недзвінного серпня,
Прийде в полуноч тиха смерть:
Бухгалтер, заведій, чи кельнер.
На кволім тілі чорна дерть.

I викрививши брови і мармизу,
Присипану мукою наче б, Смерть
Подасть тобі свою правицю хильку:
Ти вже зібрався? Годі, вщерь.

Здіймаю капелюха. Він — у фраку, ~
А я ось так — мов гість в таверні цій;
Її ім'я — „під знаком Зодіака”,
Де продають — безсмертя і рубці.

зміст картини, гавкають звичайно не на те дерево. Гертруда Стейн нещодавно з радістю заявила мені, що вона нарешті зрозуміла, що моя картина зображує трьох музик. А це був натюрморт!

Подав О. Сич

Кому покинути зшитки оці й сувої,
Безвартісних паперів, сірих днів,
Хіба ж не марилось, колись, зимою,
Заснути в кріслі, в славі й сивині?

О, клоуне, о, Смерте, о, лихварю
Злідарських мрій і радостей дрібних,
Лічи, лічи, мерзенний каламарю,
Пиши реєстр багрянотьмяніх пих.

Із сімох селян я можу зробити сім лордів, але навіть із сімох лордів я не зроблю одного Гольбейна.

Генрих VIII (1491-1547)

Мистець це або підгіятор або революціонер.

Поль Гоген (1848-1903)

Ю. Соловій

про своє малярство

Юрій Соловій, представник наймолодшого покоління українських образотворців на чужині. Малярські студії покінчив у Німеччині, там теж і перебуває (Дюнкельсьбюль, к. Нюрнберга), продовжуючи свої студії й невгавно працюючи над своїми працями. Деякі з них відомі в мистецьких колах: це проекти гобеленів на біблейські теми, численні дереворити й ужиткова графіка, олії як „Тріумф спіралі”, „Балетниця” й т. ін.

Розумію малярство або малярський образ як нарощання емоцій з матеріалу цього мистецтва: малярство — насамперед декоративне, а цей нахил до декоративного йому найбільш питомений, хоч в кожній ланці мистецтва є певна декоративність, однаке воно не вирішує долі цих мистецтв, як це є з малярством. Уявімо собі великі, повним кольором насилені площини; вже сама площа — декоративний елемент, а додавши лінію і колір повного звучання — ця декоративність стає вже змістом явища, тимбільше, коли врахуємо, що, власне, оптичне — найбільш вражливе на декоративні елементи. Не треба гадати, що декоративність якогось мистецтва включає всяку іншу проблематику; я згадав лише найосновнішу ідею явища, адже життя — це ж вічний орнамент з ритмом трагічного мотиву — людиною; власне, я хочу поняття „декоративності” наситити новим змістом з предвічною істинною: ціле життя людини (весна, літо, осінь, зима) — скрізь ритм, а ритм — декоративність. До такої декоративності прагне мое малярство: до містичної декоративності абстрактних форм, вирослих з людського організму. Була колись людина, квітка, чи інший предмет; вони нас так довго цікавлять, доки творче мистецтво не створить нову дійсність із суми вражень і емоцій, при чому не виключаються всі можливі положення духової людини (розум, підвідомість, сон, уява і т. ін.). Мене цікавить лише вислід в рамках нового істнування. Мистецтво для мене це радіння з духового істнування або, іншими словами, це доказ, що людина всежтаки створена на образ і подобу Творця. Це теж зразу й ціль мистецтва: пригадувати людині її людськість. Так, я хочу мистецтва як квітки. З зовні вона нагадує себе своїми формами і фарбами, але за цим криється безмежна глибинність існування. Мистецтво мусить бути органічне. Мистецтво має стільки математики, але й не лише математики, тому воно й складніше й повніше: математика це лише гілка життя, а мистецтво це — життя.

Звичайно, мое малярство можна заличити до „абстрактного”, бо ж кожне малярство, волею чи неволею — абстрактне, та найкраще: даймо йому всевладний час.

Мистецтво це бій, в мистецтві треба бути відважним і не боятися за свою шкуру. Я волю нічого не сказати ніж говорити немічно й трусливо.

Жан Франсуа Мілле

Я називаю гарним те, що подобається з першого погляду.

Тома з Аквіні

Мистець може відвідувати музеї, але жити в них може тільки педант.

Джордж Сантаяна

ЮРІЙ КОСАЧ

З нової збірки**БАЛАДА ПРО ЦЕНТРАЛЬНИЙ ПАРК**

Цоколом у чвалі чорні коні,
З міста в ніч, в алею тъмянолисти,
Ти — калино, розгадай вогнисто
Що уста говорять у полоні,

Що говорять очі черемшині:
Білицею стану, чи камінням;
Стежка в'ється в шепті змієвиня,
А над ним ходити одержимій.

Зашуми, мов рута кіс русивих,
Засріблій березою на взлісся,
Де граніт далекого Полісся,
Алябастр твоїх рамен лукавих.

Вершник опівночі, мов причинній,
Крикне гнівно: сплеменій же, зоре!
Між шипшинням небо неозоре
Сколихнеться в жовтій хуртовині.

ДО КИЯНКИ

Грома лун, битевних синіх заграв,
А за віями — відьомський сон,
Половецькими степами гарби,
В шатах споловілих твій полон.

Змиелика, темна і лукава,
Леза в серці — злі ощер'я ран,
Шерех шат в сухих, високих травах,
Взятий мідлю непокірний стан.

Там, на тризнах, скосоока зрадо,
Не залиши усміху шарінь,
Лиш коса шовковим водоспадом
Зашамшиш на втомленій зорі.

**

Це, мабуть, знявся вже далекий день:
Прости черницею, під брамою Софії;
Прождав тебе в сузір'я молоде,
Що над вітталлю синьою розсіяв.

А в ніч чужин, ропавих, мов іржа,
Шатер Батиєвих не визориши потойбіч,
Мов крик вночі, мов заграва — душа,
Сама минається, лунаючи по тобі.

I згар чудес і басаманний шлях,
Що брався гнівом у годину шквири
Згадай, без мене юшовши крізь поля
У наддеснянський, синьоокий вирій.

НІЧ НА РІВЕРСАЙД ДРАЙВ

Ти і я, а за плечима — круча;
Оттаке життя — сузір'я вбогих,
Оттака і Лета й день минучий,
День у ластівках і у тривогах.

Квиле хвиль, у калиновість тиší,
в крицю плес закути безвість ночі:
Мчать слова, що їх ніхто не спише,
Плеще відсвіт, що на дні клекоче.

I про тебе ніч неонів: крила,
Риши споруд і гілля осокорів,
Вікна в райдугу, моя і вогнекрила,
Прокажи, що тільки ти і зорі.

ГОГЕН НА ОСТРОВАХ

У білих хмар чагар
Зоріти сходи роз,
В grimінні океану вирити безсонно.

Отак з брунатної цинги Христос
прийшов у синяму монмартрського га-
[улку],
де заздрощі жалюзій, бруком гулко
візки, дівочий крок і труни.

A ти, туземко, спи.
Нехай цвітіння під.
Нехай хвильє легіт ткань журліву:
Нестримна дич весія
і білих крил прибій
і злого кадмія раптова злива.

Хто сказав, що малляр має лише фарбами? Так, один має фарбами, але другий — емоціями.

Ж. Б. С. Шарден (1699-1779)

М. Радиш і театр

Надзвичайно важлива ланка в становленні драматичного мистецтва: оформлення слова й дії площинами, лініями, барвами, перспективою. Знаю драматургів, що писання нової п'єси починають від незграбного малювання декорацій прийдешньої п'єси. А іноді розмова з декоратором-мистцем осяє якусь ще не-

стерними зразками висококваліфікованого театрального оформлення. Радишеві питоменні пильна студійна праця в напрямку освоєння доби й її духа, стилю тексту й любов до краєвидної маєстатичності. Те саме, в ще більшій мірі характерне для його оформлення драматичних творів. В „Кам'яному господарі”, мабуть найдовершеннішу зразку декоративної майстерності М. Радиша, слідно прагнення до філософської синтези. Твір Лесі Українки найшов тоді гідного декоратора, в строгій контрастовості чорного-білого-пурпурового, в суворій камінності будівель. Інтер'єри „Рікі”, „Степового гостя”, „Еме” й ін. не лише дають змогу порівнювати їх з чужинецькими зразками, але, щодо інвенції, часто перевищують їх. Вдалі теж були оформлення Радиша для казково-романтичних постав, напр., „Пер Гінта” й „Дон Кіхота”. М. Радиш не тільки любить театр, але він знає його, він знає вагу оптичного, як компонента драми. Зрозумілій на той час стиль „реалістичного романтизму”, як ми назвали б Радиша стиль, звичайно, не являє собою останнього етапу. Нахил до абстрактного помітний вже, але виразніше зазувач в Радищевих поставах на еміграції („Народній Малахій”, „Ворог”, „Патетична соната” — в макетах). На жаль, обірвана пісня мистця-декоратора (за недостачею українського театру) й тут не дає нам зможи, пізнати ще

розв'язану сцену: так співпрацюють мистецтва.

Михайло Радиш, як декоратор львівського театру у воєнне поліття — реаліст. В безперечно історичній важливості цього театру він, який оформляв сливе

Український Оперний Театр „Камінний Господар“ Лесі Українки. Постанова І. Гірняка, оформлення М. Радиша.

всі постави того часу, „магна парс фуїт“. Його постави інтер'єрів і пейзажного тла надавали цим поставам чіткі пишності й монументальність, зокрема, якщо йдеться про опери. Радищеве оформлення „Кармен“, „Низин“, „Птахолова з Тиролю“, „Аїди“ й ін. залишаються май-

іншого Михайла Радиша — багатої інвентивності, глузду до поезії, відчуття брил, простору, гри колорів, і насамперед — композиційної строгості — в плянах „магінного“ чи егзистенціалістичного театру. „Будівничого мрій“ ще чекає новий український театр.

ЮРІЙ СОЛОВІЙ**Майстер чи віртуоз?**

(До 10-річчя з дня смерті Івана Труша)

В малярстві непотрібно інтерпретування з другої руки, яке так дуже узaleжнюює музичний твір, а тому композитор в музиці (звісно його майстром), отже не майстер і віртуоз майже не відрізняються важливістю; вони себе взаємно доповнюють. В малярстві ці два заняття повинні творити закономірну цілість, істоту одної даності. Так повинно бути, але так не є. Треба іноді рішитися на прикрай і неприємні відмежування: майстер чи епігон? На мою думку, розмежування могло б бути менше неприємним, — а таке відмежування конечно, бо як і коли відрізнати мистецтво від не-мистецтва і т. п.? — коли допустимо теж і в малярстві термінологію, в музиці вже беззастережно прийняту: майстер, віртуоз.

В іншому випадку не доводилося б з особливим підкресленням

говорити про західно-українського маляра першої половини нашого сторіччя, Івана Труша, що ані не створив доби, ані не був теж сучасником мистецтва свого часу. Та, поуз всі ці передумовини важливості якогось творчого явища, Труш не позбавлений своєрідної сили. Я не є прихильником шухлядкової категоризації в мистецтві: за кваліфікацією „ізмів“, бо кожний „ізм“ це ідеологія, що обмежує рух; бо в кожній творчості, крім усвідомлено поставленої проблеми — рішиться компонент підсвідомого, що часом на відірваша. Так, власне, і у Труша: явно усвідомлена проблема імпресіонізму не зовсім кваліфікує цю творчість. Однак, що в Труші химерно-скомплікованс, це, власне, неспівірна квалітетно спадщина, яка залишилася по Трушеві; не видержуюча пропор-

ції мінімальністі цих підсвідомо проблематичних творів в загальній багатій творчості, хоч у технічному урізноманітненні — скромна. Це з одного боку. А з другого: аж дивна многість імпресіоністичних віртуозій, де вилазить шилом із мішка вся багальність програмово-дослівного імпресіонізму, як ідеології (напр., всі ті заходи й ходи сонця, місяця і т. п.). Це, посмію твердити, стається зразу ж, з кожною ідеологією, коли її відгородити від життя, коли вона перетвориться в мавзолей.

Труша стрінуло нещастя: він опанував ринок, чи не найсильніше зі своїх сучасників. Його образи продавались, як на тогочасні умовини — швидко. Мати Труша — стало необхідним бажанням навіть пересічного консумента. А сам Труш не встигав „малювати для себе“. І тому смішно-мало образів залишив він нам як доказ його всеї таки непересічних можливостей. Деякі його портрети — згадати б портрет карда Сембратовича — нагадують талан Мане і є доказом віртуозності Труша. Можливо, що й ця віртуозність затратила майстра. Варт окремо задуматися над проблемою віртуозності.

Один критик відзначив „особливо дивне натури Труша“: вічно похмурий, в чорній киреї і чорному капелюсі, малює напричуд соняшні пейзажі. Я гадаю, що в цьому менше дивного ніж віддається, зваживши, що Труш залишив ще й інші, не соняшні й визначніші твори. Труш, який був — хай і проти бажання — під впливом публіки, був малярем свого покоління, був вивершеним естетичного смаку свого — живучого ідиллею австрійського ринського — покоління. Це не закид тогочасному українському суспільству, яке вже тоді в своїх масах хилилося до історичних картин Куриласа, Манастирського — батька й Іванця — а мається на увазі тогочасного вирішального консумента-урядовця. Труш заповняв ринок, хоч це не означало, що він у цьому находив творче задоволення. Він підніс рівень зацікавлення мистецтвом, але прирік тією ж мірою консумента на нову манеризацію. І мистецтв і консумент попали в пута манери.

Труш, безперечно, був талановитий: його мотиви каменів, „Венеція“, декілька нічних краєвидів — віртуозні зразки пізнішого імпресіонізму. Він мав природне і здорове почуття для коліру. Це все збивало критиків-сучасників, Труш потрібував вельми тверезого критика.

Але повсієу (я це знов повторюю) роль Труша хоч і локально-значення виправдана: провінція одержала свого талановитого маляра, який вивів її з обов'язкової сюжетності етнографічно-історичного характеру. Він навчив свою публіку бачити шляхетний колір і його красу, він навіть деяло підшліфував її смак і, хоч Труш брав на палітурі й етнографічні мотиви, ширшим кругом він відомий як віртуоз пейзажу, „неутілтарного“ пейзажу. Найбільш натхненні Трушеві імпресії малого картонового формату. Це надзвичайно надихані ліричними картинками: самітні каміння, пні й квіти. Все це в дусі свого, галицького часу, але піднесене до позачасовості, завдяки рідкісно великому баченню натури. Це монументальне бачення! В моїй збір-

(Докінчення на 11 ст.)

Наша дискусія

Те, про що боїмося писати

„Репліка” Г. Рославця на мої нотатки пробує в оправдано пессимістичному пляні розглянути, що являє собою наша еміграційна література, які її ідеологічні, світоглядові, громадські й творчі досягнення. Шукання причин, „чому українська література на еміграції не виросла й не росте” присвятив свою статтю також В. Голуб, взявши за спіграff невірно зрозумілі ним рядки з „Піднітих вітрил”. Перший з названих авторів стверджив „зникнення й зледачиння письменницького ремесла” і, звичайно, не знайшов зпоміж еміграційних літераторів відповідника Конраду, Джеку Лондону, О’Нілу, Колдуелу й Волфу, що пробивалися справді тяжким, типовим для письменника капіталістичного світу шляхом до визнання й слави; другий побачив причину відсутності вартісного твору, нпр. про сучасну Україну у відірваності від неї, „великої літератури”, на його думку не створено тому, що „відірвались від ґрунту”, письменники „втратили почуття міри, зазналися” і тому, що „европейських мов не вивчають, літературі Заходу знають з цитат”, не „пережували (?) Европу”. Хто серйозно повірить в ці аргументи? Кожен наш літератор має і має можливість ознайомитись із усіма кращими зразками світової літератури навіть і без спеціального вивчення чужих мов. Якщо ж хто хоче писати про Україну, з нього вистачить особисто пережитого і баченого і тому відірваність від України тут також непричому, як непричому й зазнайство. Можна говорити про інше: Чи є у нас на еміграції письменницькі таланти, що спроможні творити? Відповідаємо: на якихось три десятки еміграційних літераторів пару осіб є таких, що нічим не вступають деяким нинішнім лавреатам в Україні, решта може цілком успішно активізуватися з нашим літературним процесом. В чому ж тоді причина зледачиння письменницького ремесла і всіх інших гріхів тих літераторів, що, скажімо втретю фразою вирвавшись із „пекла диктатури” опинилися в „вільному демократичному світі”?

Коли я думаю про це, мені здається, що будь мік нами навіть Рильський, Тичина чи Бажан, ми б констатували сьогодні і в них оце „зледачиння” й відсутність „героїчного стилю”, якщо не цілковиту літературну смерть, включно з божевіллям. Підстава? Чи дуже зактивізувався, дуже заяскрів „героїчним стилем” Аркадій Любченко, що опинився був на цьому боці барикад й, попри всі перешкоди, міг таки значно більше написати й надрукувати? Невдалий приклад? Тоді скажіть, що можуть назвати за післявоєнний період цінителі Т. Осьмачки, крім „Пляну до двору”, що либонь не належить до творчої перемоги цього автора? Це — коли не називати прізвищ інших „зледачіліх” мистців, що в свій час мали всеукраїнський резонанс, але якимсь чомусь не находиться місця ні в сумній славі таборових „державах”, адміністрованих колишніми війтами, поліцаями й шарою, але високо титулованою кастою „лучших людей”, ні тепер не чути їх — цих справжніх „збудників” і мислителів, що „говорять за міліони”: вони пішли в осамітнення або змушені втискатися або вже втиснулися в якісь може й випадкові довкілля і сидіти нишком. Скажете: справжній українець-патріот, а тимбільше мистець не буде в „випадковому” довкіллі; він найде своїх людей, пірне в вир культурної й громадсько-супільної праці, буде боротися і т. д. Довідка з власної практики: я гримікав до відомого середовища, горів практикою й прагнув її. Наслідки: змушені не тільки відійти від „руху” з ледве вцілілою головою (я чую голос: „Так тобі треба!”) і цілковито замкнутися в болючій самотності, а й спалити кількарічну націоналістичну творчість, розчару-

вавши в усіх і у всьому. Такі факти, без намагання їх перебільшити.

Підем далі. Представники молодшого покоління літераторів, це люди, яких війна застала у час їх літературного становлення, переважно після закінчення вищих учебних закладів. Біографія їх була „чиста”, але вони зрікліся відкритого шляху до особистої кар’єри, зірвали з усім в ім’я української Правди. І ось я іду з колегою-автором кількох книжок, засміченими вулицями Чікаго. Він благає мене зайти в таверну. За останні, важко зароблені сенти, людина в алькоголі пробує втопити якесь свое горе, зовсім забиваючи про творчу працю й вдосконалення. Я згадую іншого автора, який перед війною дебютував богатобієчно, збіркою поезій, але тепер можна говорити про „зледачину” його „письменницького ремесла”. Приклади не випадкові. Хтось спробує заперечити: „Неправда, свідоме перекручення! Ми знаємо інші факти: не марнє часу М. Орест і зрікліся найелементарніших благ віддає всього себе літературі, Яр Славутич не пиячить, а приєдбав собі дім...” Тоді я попробую кинути хоч побіжний погляд на творчість і старших молодших. Які мотиви становлять характеристичними і щораз гучніше бренять у ній? Ось те, що зараз під руками: „З тісноти чорної нема доріг нікуди; Бездонністю проваль і насувом узбіч мій дух ослаблений глуха ясирить ніч” (М. Орест); „Буруни, важкі буруни мою замітають нічуть. Безмежні. Самотність. Сум” (Я. Славутич). Пожалься над нами Боже, в обладу свою візьми” (О. Веретенченко); „Смирись, смирись, душа моя проплаща” (М. Приходько) і т. д.

Що це? Тільки якийсь політикуючий лавута може махнути рукою й сказати, що все в порядку. І тут приходимо до причин, чому наша еміграційна література „не виросла й не росте”. Підкreslім: мистець — це людина, що, хто зна, з чиєї вини має трохи складнішу душу натуру за будь якого лоботряса з пре-тенсіями на „провідника” і як така, тонше відчуває й бачить реальність. Силою обставин ця людина різко зударилася із політичним — у теорії й особливо практиці — обскурантізмом „ведучих” еміграційних партій і партійок, вождів і вожденят і, будучи зведену, іноді після упертого двобою, до рівня „черні” потрапила в суперечність не стільки з еміграційним суспільством, скільки з тими,

хто береться формувати це суспільство, рекомендуючи через призму явного безголов’я бачити візію майбутньої держави. Сprobri деяких літераторів, нпр.. Домонтовича й Шереха „силою своєї особистості накинути суспільству свій талант і свою правду” кінчилися фізичним зникненням первого і посиленою акцією проти другого. Напевно не один з письменників, зокрема молодшого покоління, відчувши задуху й здійсність у своєму середовищі не раз ставив собі питання: чому ж він тут? І нехай не буде сенсацією, коли завтра значний відсоток літературних талантів змушені будуть опинитись не в одному шерезі з „еміграційними батьками народу”. Це одно. Друге: нинішня Європа, що живе капіталом минулого і світ у цілому своєму комплексі, виявилася може для переважної більшості наших літераторів якщо не ворожими, то абсолютно чужими. Свідомість приближення атомового Армагедону і можливого повороту колеса історії назад на цілого півстоліття в нашій „степовій Елладі” породжує несамовитий розpac і зойк душі. Не хочеться ні „живати Европу” ні „йті в життя шляхом Конрадів і Дж. Лондонів”, утративши назавжди, як що йдеться про це, далеко простіший шлях до „відновлення й слави”, а дохто вже здобуту і славу і відновлення. Але „к старому возврату нет больше нет” на цій стежці чекає петля і „я мовчу і не питаю, за що комусь за мурами потрібна моя жертва” (М. Приходько). Це третє. Ось залишний трикутник, що мимо наших бажань і навіть про-годиться-заперечень, може навіть підвідомо творить психологічну безвідільність, приголомшуючи аж до якоїсь кататонії, після чого для одних залишається „літературне ледачиння” для других приемність скигліти, для третьих — пиятика чи щось подібне у не-проглядній сірізні зморюючих тяжкою фізичною працею днів. Є, звичайно, й четверті, не включаючи сюди графоманів. Але дійсність показує, що й вони не творять погоди на нашему вияловілому ґрунті еміграційного літературного життя.

Який же вихід, чи спроможемося ми, всежтаки, на „широкий віддих”, знайдено силу створити щось таке, що перевіждає нас і пристрасно промовить до прийдешніх поколінь? Це окрема тема і розгляд її не належав до моого завдання.

Петро Карпенко-Криниця

Боротьба за слово

Порушуючи проблему „політика й мистецтво”, знаємо, що нам з місця причиніть наличку: „ви напевно пропагуєте національний індиферентизм письменника, аполитичність; договорюєтесь до толеранції відступництва, а то й до похвали зрадництва”...

Ні, це не було й не є правою. Повертаємося до ідилічних поглядів на мистецтво як на абстрактне Служення Красі може сьогодні тільки той, хто живе в глухоті. Ніхто не сміє мислити мистця з його якоюсь „серапічною” творчістю, відірваною від життя й від доби, яка є добою цілінної духовності, що звичайно, нічого спільногого не має з лжецілінним світоглядом тоталітаризму. Мистець повинен реагувати на життя. Мистецький твір — це не цяцька, змережана з настроїв і марінь. Твір справжнього мистця це витвір і наслідок боротьби; з демоном чи янголом, як хто хоче; боротьби запеклої й страшної, де проти мистця сировинний мате-

ріял життя, необтесана брила, її опір, а за ним — талант, чуття, розум, напруга волі й праця. Й як, з одного боку, нінашо не здається мистець-письменникові його „тонкий естетизм”, так, з другого боку, не допоможе йому партійний білет барда, якщо біля нього не стойте владний демон його особистості, що не лише ламає опір матеріялу, але й формує його.

Як це здійснити — справа окрема. Один мистець — вибирає „тонкий різець Петrarки”, другий — „каменярський молот”. Один поринає в суспільство, другий зачиняється в своїй келії. Один чав’ядіє без ґрунту батьківщини, другий, як Гоголь, знаходить свою батьківщину в утечі від неї. Якщо власне середовище складається на 90% зі „шкурної громади” (за Зеровом) й череди Епікура, то може й краще творчеві втекти від нього й виплекати свою уявну „чарівну країну”.

Звичайно, зокрема у нас, мис-

тець-письменник не може цілковито відмовитись від участі в житті спільноти. Недоречно толерувати у мистецтві й у мистців повну байдужість до ідеологічно-політичних справ, його остроньстяня або зрадництво в час, коли його батьківщина мобілізує все, що в ній живе на оборону чи наступ. Але між цими справами й свободою творчості існує така ж різниця як між барвами в спектрі. Можна бути патріотом, але не обов’язково кричати про це в одах і посланнях. Функції Еремії чи прaporonoносця політичних доктрин не завжди є мистецтвом. Слово — „не твердая криця” й не заступить армії.

Не боронімо нікому слова. Може, неодна суперечна нам ідея не одного мистця зеліяна ним у роках великої офіри й боротьби. Слухаймо кожного, бо велике мистецтво існує лише тоді, коли є кому й про що дискутувати. Становімо тільки два критерії заборони вислову: для дурнів і партачів.

Жодна „казарма поетів” в тоталітарному суспільстві не виплекала Гете. Жодна політична доктрина не збільшила вартості писань графомана. Жодна, найшляхетніша інтенція не створила з елаборату елігона других „Кленових листків” Стефаника. Жодні штучні „імпульси творчості” не породили геніїв, а що найбільше, мірноти, яким вік — один день.

Націю не цікавить, до якої партії належав мистець. Націю цікавить лише талант письменника, а його світогляд і його ідеологія на стільки, наскільки вони виявилися як художній образ. Іноді мистець без усяких відносних декларацій і зовсім не дававши про те, може утвердитись в серці народу.

Вимога обов’язкової причетності мистця до доктрини, це — вимога плекання з нього мистця-раба.

Творчий імпульс письменника — це його свобода. Тайні царини мистецтва й літератури не піддаються регламентації. Пропричини творчості затаєні в душі письменника-мистця, що за Лесею Українкою:

мов хвиля морська в ясну бурю
і темна і близкуча і раптова
і сонцеві рідна й безодні...

Як у Стефаника, який „перетоплював це музичке слово аж пальці мені викручувались з болю і я гриз їх аж це мені мое сиве волосся коштувало... І все, що я писав, мене боліло”... Чи супроти цього має право будьякий філістр з титулом цензора встриявати в світ мистця, перевіряти його „ідеологію” й „біографію”, власити в його нутро з осячим копитом і оцінювати ступінь його „отруйності” чи „розкладовости”, „національної стійкості” й „хребтності” (тобто приналежності до тієї чи іншої кліки?)

Сprobri поярмлення Слова свідчать лише про його владу. Сучасна гігантомахія ідей тверезо обраховує, мов приціл гарматного стрільна, вартість слова — як пропаганди, засобу до геноцидів і кретинізування мас. Тимто й мобілізує на регламентування слова будьяких Смердякових з їх лаїкською влізливістю.

Але всі ці зусилля приборкання мистців надаремні. Як говорив великий проповідник козацької України, Галятовський: „Угліє огненно пламя Слова, води мно-га не може угласити його”.

Г. РОСЛАВЕЦЬ

Серед нових книжок і журналів

Рухливе видавництво М. Денисюка в Буенос Айресі втішає чепурними книжочками красного письменства, яких вийшла вже ціла серія. Ми відзначували повість — дебют О. Драгомонової („По той бік світу”), з дальших випусків звертають на себе увагу нариси Юрія Тиса: „Симфонія землі”. Автор — вже відомий післявоєнним читачам: це історичний беллетрист (замітна новела з українського ренесансу, „Арка”, 1948), доброї школи, із сумлінним ставленням до джерел, з намаганням актуалізування „духа історії”, зо ширим ліризмом. Такі ж ліричні, нариси „Симфонія землі”, де зібрано спогади й рефлексії на тлі мандрівок по Західній Україні й її історичних заповідниках. Книжка популярна, без особливих літературних претенсій. Анатоль Галан в збірці „Пахощі” дав низку новель, радше пропагандивного ніж літературного значення. Художне орамлення, місцями на достатньому рівні, місцями плоске, витискає сирий і газетний матеріял. „Пахощі” могли б бути цікавими „людським документом” (пор. І. Чапського „В нелюдській землі”), але Галанові не достає перспективи справжнього письменника-психолога. Стиль всюди дескриптивний (з невеликими ухилями в ліричну настроєвість) і фельетонний. Передмова Г. Голіяна говорить скоріше про якогось іншого автора. Ані „вершка віртуозності” ані особливої „простоти й невимушеноності” ані „аромату” ані психоаналітичного малюнку „роздвоєння між внутрішнім і зовнішнім світом людини” ми не заважили. Нахил до другої красивості (сам наголовок — „Пахощі!“), до цих усіх „квітів”, „дерев’янів”, „золотих кучерів”, „коздязів чужої душі” й т. ін. обнижує читабельність новель, які однаке матимуть своєго читача.

Значно вище під поглядом художності можна оцінювати новелі В. Русальського („Після облоги міста”). Крім історичної новелі „Ціна життя”, що виявляє невластивість жанру для автора, інші новелі визначаються чітким рисунком, гострим сюжетом і сконденсованістю стилю. Деякі з новель, задля їх нещучної „жорстокості”, подекуди зовсім нові в нашій новелістиці. Заслуга В. Русальського в схоплюванні актуальності, але не за засадою фельетону, а з волею перетворення злободневної події в мистецький образ. Добрий теж драматизм окремих новел, антитетичність діялогів, несподіваність кінцівок. Збірка Русальського виявляє видатний поступ автора як новеліста, й дає надії на дальнє зростання.

КВ.

„Нові дні”, ч. 21, Торонто.

Оговорення журналу безпретенсійними прикметниками „універсальний, ілюстрований” не зобов’язує його до літературно-мистецької чіткості, якої він і не має, бувши збірником доволі випадкового матеріалу, як белетристичного так і публіцистичного. Звертає увагу, як і в попередніх числах, „Щоденник” А. Любченка, що й у цій партії допомагає до розкриття особистості автора, майже з цинічною самоодвергістю. Крім ревеляційних абзаців, що відносяться до барвистої характеристики деяких осіб, цікаві записи про тогочасну дійсність, що послужать як історичний документ.

„Життєписна новела” В. Русальського („Ціна життя”), на тлі біографії М. Кропивницького, зраджує шілковиту безпопрадність автора в галузі новельного жанру й історичної художньої прози. Ніяких натяків на атмосферу й „дух” доби, нічого з ударної антитетичності, якою відзначаються напр. історичні новелі В. Домонтовича, нічого з психологічного або психоаналітичного розкриття героя,

чи цікаві, напр., історичні нариси І. Костецького.

Літературна частина „Овиду” (ч. 7-8), аргентинського магазину, крім нарису Я. Славутича про Я. Савченка має відділ критики й рецензій. Проте, всупереч девізу „не кидати фраз”, критики „Овиду”, обмежуючись загалом до афірмативно-хвалебного тону, роблять кривду публікаціям, вартим суворіших оцінок, чи, принаймні порад щодо разючих недоліків. Воклюзуючі фрази не врятують недовершеного твору й не віднімуть благодійно на зростання автора. Автім, хоже це й не завдання „Овиду”.

„Державницька думка”, квартальнік (2), Філадельфія. Літературний відділ заступлений спогадом Б. Гомзина про останні роки життя має цілком забутого письменника-емігранта С. Черкасенка й статтею В. Державина про журнал „Київ”, в якій нігілістичний снобізм цього автора доведено до віртуозності. Наскількь аморальний метод вихвалювання авторів — своїх особистих приятелів і знайомих (в яких „геніальність”, „обадрованість”, „досконалість”, „цікавість” і т. ін. сам В. Державин, розуміється, ані на хвилину не вірить і зможе, при найближчій зміні своїх настроїв або потреб говорити цілком протилежне), априорне завдання принципового заперечення немиліх авторів, позбавляє статтю, переткану місцями доволі правильними думками, будької серйозності. Читаємо цей зразок кваліфікованого слово-

ОЛЕКСА ВОРОПАЙ

Гостина в ПЕН-Клубі

З лондонського щоденника

Пан С. поклав трубку, обернувшись до мене і сказав:

— В понеділок, о 5-тій годині вечора, гоноровий секретар ПЕН-клубу вас прийме у своєму кабінеті.

— Дякую. Я пойду.

— Але просить, щоб ви були пунктуальні. Він не любить спізнень.

— Постараюсь бути вчасно.

Сьогодні субота. До понеділку та ще п’ятої години вечора маю досить часу. Та правду сказати, я хотівби, щоб того часу було менше. Мені не терпиться...

**

Понеділок. Зараз третя година по північні. Я вже давно готовий. У приміщення ПЕН-клубу я ще ніколи не був. Судячи по мапі Лондону, це не так далеко від моєgo мешкання, але ж... він спізнень не любить...

**

Восьма година вечора. Тільки-що повернувшись з візиту. Цікаво, все дуже цікаво. Гоноровий секретар містер К. уже чоловік літній, з порядною лисиною на голові, розмовляє не тільки по-англійські, а добре знає і деякі з слов’янських мов, цікавиться східно-європейським фольклором.

Спочатку розмова плуталась, не в’язалась, а потім все було гард... Наслідки: у моїй течці є чартер ПЕН-клубу, анкета і запрошення на доповідь. А як же? Пойду і теж постараюсь без спізнення. Біда нам з цією пунктуальністю перед англійців...

**

П’ятниця, 30-те листопаду. У запрошені, написано, що о 6.30 вечора, в „Гліб гавз” відбудеться лекція, цікава для письменників. Лекцію матиме відомий видавець фірми „Джордж Еллін енд Юнівін”. Тема: „Видавництво в цій країні”.

Я виїхав з дому о п’ятій годині. Це мое нещастя, що я погано орієнтуєсь в Лондоні. Я ще не знайшов ні однієї адреси, щоб не блукав більше як годину навколо тієї вулиці, яку шукаю. Знаючи

блудія й насолоджуємося маніакальною витонченістю автентичного діправатора української літератури на чужині. Супільна функція „критичних екзерціцій” В. Державина більше ніж сумнівна.

М. І-н.

Микола Матіїв-Мельник, „Горить мій світ”, Філадельфія 1951.

Посмертний вибір поезій одного з міждійного покоління зах.-українських поетів. За стилем і настроями — неоромантик, М. Матіїв-Мельник плекає патріотично-релігійний жанр поезії, не позбавленої деякої культури слова й зв’язку з літературною традицією Заходу. Поуз сповідну вигладженість мови, автор місцями не відчуває антипоетичності своєго лексичного арсеналу ані неорганічності надуманого поетичного образу („брусниці моргали”, „гарячі термідори трофеями (?) впадуть на щит”, „маки в кобурі” (?), „кликали уяву в ристь (?) поля”, „брюків арабеск” і т. ін.).

Як з формального так і проблемного боку збірка не уявляє собою відкриття: мотиви, здебільшого переспівані, взяті з кращих поетів-учасників, настрої звичні. В дещо оригінальнішій манері написані речі західно-європейського сюжетного кругу („Гідальго”, сонети: „Солодку кидав Францію Роланд...”, „Писав колись у повіті старий Гомер” і... ін.), може із за вживання звучних, чужиних слів — „салто”, „кантілені”, „фанданго”, „торнадо”, „амбразури”, „пандори” — запам’ятуватися, але знівічуються лірично-особистими пунтами, нищівними для задуму і стилю. В загальному збірка має історичне значення, відзначаючи пам’ять поета невеликої творчої сили.

М. Ірин.

Мистець і громадянин

Переглядаємо з добрий десяток американських газет і журналів, що становлять пресу Колорадо. В них звіти й нотатки про членні й часті виступи нашого земляка — Романа Кухаря, молодого співака (тенора), студента колорадського університету, українського патріота й діяча. Низка місцевих громадських установ влаштовує його доповіді на українську тематику, „Космополітичний клуб”, організуючи „Зустріч народів”, включає в програму виступ і нашого молодого співака, що приїхав сюди, маючи за собою студії в Відні й Гайдельберзі, на богатих концертах в Колорадо спостерігаємо його ім’я, як виконавця оперних арій і українських „сонгс”.

Незабаром Р. Кухар матиме свій власний концерт з творів світових і українських композиторів. Чужинці називають його „другим Карузо”, земляки порівнюють до Менцінського. Як імігрант, Р. Кухар опинився здає від більших українських осередків і це, можливо, посилило його справді кипучу енергію, з якою він не лише пробиває собі в США дорогу співака, але й радий би позначити свій побут в чужинецькому довкіллі службою українській справі. Осяги, які є дійсними, бо про них говорять і пишуть з невдаваним ентузіазмом, варти наслідування. Роман Кухар не лише мистець, але й громадянин. На шляху його мистецького зростання й суспільної діяльності бажаємо йому дальших і ще яскравіших успіхів.

В. В.

ні збори без вина, а тому людей, буде мало.

— Як, а тут бувають збори ще з вином?

— Так, бувають, і тоді веселіше... Я роздивляюсь на присутніх, але бачу тільки потиличі. П’ять з них уже сиві й лисі, чотири жіночі капелюхи, а всі останні — пишні чуби — „розбурхана стихія” — а ля Байрон. „Це напевно поети” — думаю. Питаюся свого сусіда. „Ні, — каже, — тут є і прозаїки”...

Починається доповідь. Худий високий англієць говорить, як заведений апарат. Ні тоном вище, ні тоном нижче — рівно і плавно. У залі абсолютна тишіна, ніхто ні шеберхне.

Доповідач розказує про те, що Англія має поважні труднощі з папером, що книжки занадто дорогі, а тому повільно розходяться. Книжки дорогі, бо англійці платять велики гонорари авторам, а американці навпаки, гонорарів виплачують менше, натомість в Америці немає труднощів з папером.

Хоч доповідач про це просто не сказав, але почувалося, що Америка зі своєю видавничою силою робить неаби які

(Докінчення на ст. 12-ї)

„MISSA SINE NOMINE”

(Про останній твір Ернста Віхерта)

Майже в роді компенсації по останній світовій війні з'явилось багато вартісних літературних творів, що виносять конsekвенції з ґрунту цього недавно пережитого лихоліття; це вже безспорна мудрість: лише через страждання розкривається людський розум ширше і чуліше до пізнання. Між цими многими книжними появами — багато яскравих думок, що вже зарисовують на обрії плян нової людини; інакше й не може бути, бо чи ж можна такі стрясаючі події, яких і кінця ще не бачимо, пройти безрезонантно, без душевної психологічної реакції? — Бо чи ж не свіжо і не многоперспективно, в сенсі формування нового споглядання на речі, зайнтегровано у фіналі „Шкіри”, — власне у самісінькому фіналі цеї бурхливої книжки, якої події — це жорстокі фрагменти останньої великої війни: „Сором вийти з війни переможцем”. (Курціо Маляпарте „Шкура“). Це остаточний і безкомпромісний закид, на який поет лише може здобутися, всякої якості по над людині, — поставлення людини з її відповідальністю за все, — отже нове і не бачене по тепер розуміння перемоги, і, безпременно, найістотніший підхід до проблеми нового суспільного порядку, угловий камінь до етики нового суспільного співжиття.

Маляпарте, щоби хтось не гадав, зовсім не сальоновий романтик, а він теж в першій лінії пережив найбільші людині на землі доступні страхіття; коли він про це говорить, то це тому, бо „що чують всі, один скажати мусить“! (Вольфганг Борхерт). Певно не всі так чують, але зовсім певно дуже багато, — от саме по подіях останнього 10-річчя, чуючи свіжий тупіт апокаліптичних коїн і щоби не прийти до такої думки?

Власне своїми проблемами і поставленням їх, велику увагу заслуговує останній твір Ернста Віхерта „Missa sine nomine“. Автор пройшов нацистський кацет, помирає на вершку людської мудrosti 1950 року (народжений 1887), — бо все він з відкритим серцем на землі пережив, нічого перед ним незатаено і тому він знає, що „катастрофи не можна гарматами і літаками відвернути, лише скромною і майже святою силою кожного“.

„МАЙСТЕР ЧИ ВІРТУОЗ?“

(Докінчення зі ст. 8)

Ці був такий, тихий форматом, твір. Я не бачив ніде сильнішого Трушевого твору ніж цей „чорнильно-синій пейзаж“; безднонно глибоке коліром (а не рафінезами викликування ілюзій повітряної перспективи) чорнильно-синє небо і таке ж море, що діагонально закомпонувало ліву партію образа — права сторона величезна, тільки широким мазком сколена скеля і в тому ж зеленому нюансі охоровий берег з кількома стакато-ударами кисті, деревами. Напричуд просте, але в своїй простоті композиційно переконливе і емоційно глибоке, як твори Джотто чи нашого сучасника, італійця Кара. Це єдиний Трушев твір, що, на мій погляд, відсуває всі інші його твори на задній план. Надімося, що цей твір Труша перетриває.

Декому може перешкаджати, що у Віхертовому мистецтві надмірна статика творів минулого покоління. Але світоглядовими проблемами моралі, Віхерт сучасний і дуже актуальний. Особливо його останній твір, рахунок з собою — не можна не помітити.

Він має відвагу, якої багатьом з нас сьогодні не вистачає, непокітися тим, що його ворушить, що його непокоїть, він говорить про свою і нашу слабість; він цю сучасників слабість знає; він знає теж, чого вони вже не хотять.

В цьому творі не шукайте ні негації, ані позитивної відповіді, в ньому є лише питання. Є речі, яких суть не змінна, але за те форми виявлення назовні — від людей, а тому конечно їх вічно відсвіжувати, змінити, доповнити, знов упрощувати, переводити на

М. Радиш

Церква св. Юра у Львові

сучаснішу мову. Питання моралі її релігії, поставлені Віхертом вічні — це туга, вічна творча туга людини.

Гринько Конюшко

Про Юрія Липу

Бувають люди, яких — коли вони зникнуть — не можна уявити собі мертвими. Є духовості, які так промінюють, що ми не в силі вірити у можливість загину джерела цього промінювання. Трапляються очі, очі візіонерів, про які не можемо повірити, що вони на завжди погасли.

Таким був Юрій Липа, український синтетик.

Колись я спіталася в його:

— „Чому ви пишете так поспішово, далі і далі, чому не розвиваєте, не обґрунтуйте ваших думок?“

— „У мене не має на це часу, я залишаю це іншим“, — відповів він мені, ласково всміхнувшись, а його усмішка, то було щось дійсно цілком своєрідне, то було якесь внутрішнє розквітання, що передавалось довкіллю, „я мушу дати синтезу і мушу поспішати, бо в мене немає багато часу“, докинув ще.

Ідею Ю. Липи було виростити в українському народі почуття спокійної гордості. Не тієї надтої й порожньої в середині, а таї, яка йде від почуття зв'язку з багатими культурами минулого і насажується силою землі, з усіми її ніжними і жорстокими виявами. „To є Україна“ — каже гличчин у гріховних обіймах випадкової дівчини в одному з кращих оповідань його „Нотатника“. Це є Україна, той Рубан, з якого промовляє сама родюча і безпощадна для слабких українська земля. Українська гордість, що має труснути основами землі і знести з неї все чуже, налетіле, випадкове. І не було ділянки української і чужої наук, від праісторії до геополітики, від біології до математики, від музики до архітектури, на яких Липа не шукав би і не знаходив матеріалу для розбудови своєї провідної думки, лейтмотиву усіх своїх праць, від „Бою за українську літературу“ і „Призначення України“ до „Розподілу Росії“: думка про велике майбутнє, закладене в душі його нації.

Коли я бачила його востаннє у Львові, де він заходив до Українського видавництва вже як „провінційний лікар“ з Яворова, він розказував мені, як це він, разом з обдарованим голландським архітектором у Варшаві плянував відбудову українських міст, де „зникнуть вулиці — канали й обабіч

розкішних бульварів забіліють українські котеджі...“

І яка це сила потягла його туди, де мало сповнитись так хутко й непомітно страшне призначення — його, великого інтуїта?

Ні, я не можу повірити і не повірю ніколи, що Юрій Липа не живе. Автім якщо він і не існує вже, як людина, він так промінював, що те промінювання ще довго насичуватиме український простір. Це є щось більше ніж літературна і наукова спадщина. Він ще є десь тут, між нами.

Марія Струтинська

Г. РОСЛАВЕЦЬ

ЛІТО Р. 1951

Петрові К.-К.

Надходить літо, мов пломінна пава,
Я бачив тричі монну з Джемініо:
Мене лишила, тихо витлівала,
На дні, мов перла, там — над океаном.
Не гайся ж, смерте. Час тебе зустріти,
Хіба не час, коли не серце — розум
Череві править? Розум нині знітівсь,
А я упав, сказавши раз — не можу...
А я минаюся, а ти проходиш поуз:
Не містер в чорному і не рагман —

[Beata —

карміноуста з вулиці хисткої,
Із сорокової, з обличчям як у ката.
Оттам і ніч. Там зорі визволення,
Хіба ж не пекло все це, Маргаріто?
Подав би руку я тобі, натхнення,
Так це у котре нам — тобі горити?
Завіска на вікні vogista, з-сина,
А за вікном, над млою сяє острів —
Мій острів марев, що горою рине,
Утопії розстріляної брості.

I, наче мамути, здіймаються ці строфі,
Комусь поетом дано бути в раю,
Невже на те, щоб у соборі профіль
Різбився окаянного в од чаю?

О смерте людяна, о, круче благодатна,
Розверзи тьму, прилинь на орлекриллях,
Щоб авеню могли, мов лзвін, лунати,
Щоб чорні їх набрякли сухожилля.
Щоб вранці скиглено (о, добра чарів-

[Innise]

Ти — серце чисте, серце вщерть не-
[зламне,

Щоб слинили і крицею клялися
Любити молодість і музу безсталанну.
Простріль цю химородь, мій Вертере
[залізний
Убий цей причуд хворого з надії,
Убий людину — пристрастъ дивовижну,
Убий оману розуму нетлінну.
І з паном віч на віч — із смертю в місті,
Мов у готелі, в тій труні кохання,
Вітай в останнє владний посміх мислі,
Що вміє вмерти, в тиші полум'яній.

Півроку »Обріїв«

Цим числом „Обріїй“ завершується перший період своєго існування. Від першого ж числа нашої газети, вона, явно й неявно, викликала невдоволення критиків, насамперед недостачею конформізму, яким, назагал, живе наша духовість на еміграції. Другим закидом була недостача пропагандивного матеріалу. Але, нарешті неприятна, критикована й замовчувана, наша газета, як можемо судити з об'єктивних голосів про неї, стала все ж якимсь звеною на цьому етапі розвитку нашої літературної й мистецької критики. Наші приятелі зрозуміли вагу цієї, може в нашій час єдиної, спроби створити й втримати орган, що боронив би духові незалежності української людини, пов'язував би її з культурним життям українським і чужинним, намагався б ставити ясно і неприкрашено, в площині дійсності проблеми українських письменства й мистецтв. Зрозуміло, що ми далекі від виконання всіх завдань. Ми свідомі всіх наших недоліків. Насамперед — в зв'язку з невимовними технічними труднощами організації газети (яку, до речі, здійснюють кінець-кінцівські всього декілька людей, обтяженіх крім того своєю задобітковою працею) й, далі, у зв'язку з напрямком газети, що твориться не за заздалегідь відомими і закостенілими шаблонами, а в зустрічі з життям і актуальністю. В деяких царинах проблеми, до деякої міри, на нашему ґрунті, стають піонерами. В доляності нашого діла, яке вима-

гає від нас безліч посвяти й витрати дорогої енергії, переконують нас наші ж читачі й ширі прихильники — від професорів Гарварду до безіменних простих людей українських, розкиданих по всьому світі, які висловлюються за потребістю „Обріїв“. Наша анкета, яку ми проголосували в цьому числі буде нагодою до перевірення думки наших приятелів. Якщо ми осягнемо число позитивних голосів про „Обріїй“, що процентно до цілого масиву читачів еміграції вправдувало б наші існування, ми не спинимося й на далі перед найбільшими жертвами, щоб наше діло вивершити й бути речниками того українства на чужині, яке дивиться широко відкритими очима не в минулому, а в майбутні.

НАША АНКЕТА

Видавництво просить всіх засікавлених справою „Обріїв“ відповісти, по змозі, коротко на такі питання:

1. Чи потрібні „Обріїй“ українській еміграції?

2. Чи бажаєте, щоб на редактора „Обріїв“ була покликана інша особа?

3. Чи вважаєте дотеперішній зміст і напрямок „Обріїв“ правильним, чи бажаєте його зміни? На який саме?

Просимо слати відповіді на адресу „Обріїв“ по змозі, як найшвидше, щоб вже в найближчому числі ми могли оголосити вислід анкети.

Видавництво „Обріїв“

ПОШТОВА СКРИНЬКА

Ю. Б-ць, Айова. Пишете: „В вашій статті „Золотий вік графоманів” спеціально втиснуто мое ім’я, щоб закрити мені дорогу до друкування”. Заразом Ви бажаєте від нас „духовної підтримки в цій тяжкій хвилині”, принаїдно зачливші до „іншого літературного сміття” імена, Ваших сучасників, між якими є, за Вашим висловом „бувші колгоспниці з колгоспу „Червоний Бугай”, „сільські активісти” й „комсомольці”. Ми охоче виконали б Ваше бажання „підтримки”, якщо воча полягала б лише в видрукуванні Ваших віршів. Але, проглянувши їх з особливою на цей раз увагою й маючи до Вас багато особистої симпатії, все ж не можемо відважитись на їх друк. Це всього лише чужі й неперетравлені образи, кепська віршована публіцистика й шкільно-альбомна псевдо-поезія, що дає всі основи для такої кваліфікації, яка такій продукції властива. Радимо Вам посилити працю над доскonalенням вашої творчості.

М. Л-ко, Буенос Айрес. Ваші матеріали одержали. Можливо, що дещо з прози піде. Що ж до віршів, то Ви хочете, видно, щоб ми збиралі за Вас бурі священного гніву нашої читацької громади, а достойної критики й поготів, пишучи: Шалений рух... Джазбанд, як грім гуде, Танечниці вихитують задами, дзвінять чарки і дим стовпом іде, Вертяться пари —

кавалери дами. („Маль дю пеї”), або такі рядки:

Гойдаються зритмовані тіла.
На стінах лебеді пливуть і кожен шию
[гне].
Стискає дівчина мене вже й шию обвила
Шепочучи: „Мон шер!” (на жаль, не
[цензурне...])

При всій пошані до Вашої поетики, все ж таки пропонуємо Вам надіслати ці вірші до більш ім властивих органів.

К. Р., Монреаль, Канада. Пишете: „Прочитав я з великою цікавістю кілька передруків з Вашої газети в „Новому Шляху”, захопившися з трудом роздобув в одній книгарні „Обрій”, чому це так? Чому так важко дістати таку цінну газету? Хоч читаю майже цілу українську пресу, я не найшов ніде згадки про „Обрій”, а ви як бачу, видали вже 5-те число, чи чужий Вам звичай обмінюватися з пресою?” Здається Ви не дуже уважно прочитали саме це 5-те число, бо відповідь на Ваше питання найшли б у статті „Про домо суда”.

К. Ю-й, Нью Йорк. Питаєтесь „чому так мало даете перекладів сильних речей світового письменства?” Речі наших письменників надто слабі, щоб їх можна було з увагою й цікавістю читати”. Ми тримаємося погляду, що краще давати речі хоч „і надто слабі”, але свої, ніж „сильні”, але чужі. Їх можете читати в оригіналі, „Обрій” насамперед, присвячені справам українського письменства.

„ГОСТИНА В ПЕН-КЛЮБІ” (Локінчення зі стор. 10)

труднощі для англійських видавців. Доводиться боротися з якістю, а тому він кілька разів у своїй доповіді повторює слово „сеакешен”.

Кожний раз після цього слова потили ці воруваються. Відчувається, що слухачі цього слова не люблять.

Доповідь скінчилася. Запитання Серед кількох питань найцікавіше було про видання творів чужинецьких письменників.

„Якщо добрий переклад, то можна відавати”. Відповідає доповідач й ілюструє свою відповідь прикладами, коли навіть для добрих творів зладжено погані переклади, а тому до видання справа не дійшла.

Коли вже питання були вичерпані, збори скінчилися. Люди розходяться, пішов і я. Головна вулиця „Кінгс род” залила електричними вогнями..

Ольга С-ко, Нью Йорк. Питаєтесь, кому присвячена або кого мається на увазі в вірші О. Лятуринської „Боротьба з янголом”, вміщеному в 5 ч. З цим найкраще зверніться до самої авторки.

О. Л-й, Бофтало. Радите нам перейти на книжковий формат 8-ки, щоб „таку цінну річ краще зберегти”. Наше видання було задумане як газета й як така видається.

I. М-ло, Філаделфія. Постійно надсилаєте нам Ваші байки, але, при всій пошані до Ваших лаврів „байкарія”, не можемо їх містити, бо вони або 1) нецензурні („Віл та Америка”) або 2) діффамаційні супроти окремих осіб і підприємств („Не пінись до Києва”) або 3) слабі версифікаційно.

Від Адміністрації

До наших приятелів.

Адміністрація „Обрій” щиро дякує всім нашим приятелям, які, не зважаючи на несприятливі обставини, вислали нам не лише передплату, але також і датки на пресовий фонд „Обрій”. З черги дякуємо теж соткам наших читачів-прихильників, які обізвалися з різних країн світу, висловлюючи в листах свої думки щодо форми й змісту нашої газети. Багато їхніх завважень ми з подякою прийняли до відома й будемо старатись, по змозі задоволити бажання наших читачів.

Просимо взяти до уваги наступне: 1) те, що, як пишуть нам у листах, „Обрій” не доходить до осіб, які хотіли б їх мати, не є нашою виною. Просимо наших прихильників надіслати нам нові адреси. 2) Дякуючи всім тим, які вислали піврічну передплату, запрошуємо їх до вислання належності за другий піврік. 3) З уваги на підвищення коштів друку, паперу й кліш ми примушені підвищити ціну окремого числа з 25 сентів на 30 сентів; маємо надію, що наші прихильники зрозуміють наші видавничі труднощі, які спричинили малу звіжку. 4) З Канади просимо ще раз надіслати передплату тільки грошевим переказом (моні-ордер).

До наших майбутніх приятелів.

Тягом півроку ми висилали Вам нашу газету, не докучаючи Вам пригадками про вирівняння належності, бо ми розуміємо, що неодин читач, беручи до уваги швидкі появі і такі ж швидкі зникнення газет-метеорів на еміграційному овіді, вагався, чи число, яке він одержав, не буде ...останнім. Тепер, коли в Ваших руках всежтаки 6-е число газети, видованої серед неймовірних труднощів і лише внаслідок витревалости її організаторів, які ведуть своє діло зовсім самітно й не надіючися на нічію допомогу, Ви можете окреслити своє становище до „Обрій”. Думаемо, що Ви вже оцінили їхню роль в українському культурному процесі на еміграції й вартість як ланки державницької справи. Просимо Вас ввічливо сповініть тепер і Ваш обов’язок, щоб нам дати можливість продовжувати нашу працю.

До наших неприятелів.

Ми віячні тим усім, які з різних причин повернули нам газету, але ніяк не можемо зрозуміти тих, які газету затримали, а про передплату забули. Від них ми приймемо ще й сьогодні зворот, по-мимо того, що кошт звороту покриваємо й так ми. Нам потрібні старі числа для вислання тим, які газету хотіли б мати.

Люди часто думають, що існують якісь секрети мистецтва, якіє перепустки, що їх треба мати, щоб могти відкрити ціль або значення мистецтва. Хоч та-кий погляд явне безглаздя, але в ньому правою те, що бачення це, справді, щось, чого треба навчитися, а ні щось, що ми маємо з природи й уродження.

Альберт С. Барнес (1873-1951)

З ЛИСТИВ ДО НАС

Реакція читачів на „Обрій” не перестає бути живою. Вміщаючи уривки з листів, одержаних нами, просимо наших кореспондентів не обмежуватись суперлативами, але надсилати нам свої критичні завваження, які для нас дуже цінні.

Хілю голову перед Вами, бо в таких умовах, ще ніхто не працював, а Ваші „Обрій”, — це не звичайна собі газетка ні, це Літературна Школа ; дорога для молодих.

В. Дубина, Шікаго.

Зволікав з передуплатою, бо не знав, чого сподіватися від нового видавництва. Так багато їх тепер, що годі передплачувати всі, а щоби висортувати менше вартиї треба трохи часу. Дай Боже, щоб „Обрій” втрималися.

o. Лев Чапельський Елізабет Н. Дж.

Пересилаю річну передплату для таких осіб: 1) тут подаю кілька адрес, 2) для упівця-кі інваліда — особи Вами вибраної 3) \$ 1 на пресфонд. Мойого імені в пресі прошу не поміщувати.

С. С. Ню. Г.

Залучую чек на \$ 3, та прохаю посилати „Обрій” комусь, хто цікавиться літературними справами, але не може заплатити передплату.

Інж. Гр. Василевський Фрідерік, Мд.

Вітаю „Обрій”, як будівельника культури і мистецтва на вигнанні і вважаю, що своїм цікавим змістом поборете усі труднощі і дійдете як молодий і здоровий часопис до найдальшого брата чи сестри на чужині, а згодом в Київ і Львів. Допомагай Вам Боже в дальшу дорогу при спільній нашій і Божій помочі.

Микола Возняк Думас, Арканас

Думаю, що вже давно назріла пора на видання такої не „гризучої” газети. Читаючи її, відлопкуваете душою і тілом. Бажаю Вам в такому стилі вести і далі напрямок цієї цінної газети. Через деякий час буду мати змогу надіслати Вам на пресовий фонд.

T. Бондар, Шікаго 19.

Я широ зрадів появою Вашого цінного часопису! Лікше на дусі стало, коли одержав і дальші числа, бо бачив, що прогалина і люка в культурних вимогах укр. еміграції заповняється. Спершу я побоювався, щоб не повторилася історія, як це було з виданням МУР’у в Європі (метеорні феномени чомусь в нас в моді?). Сьогодні я остаюся в переконанні, що Ваш журнал залишиться постійним, поступовим варстом „інженерів укр. духовості”. За це дозвольте висловити Вам найбільше признання та шире укр. „Спасибі”, а на будуче: Боже Помагай!

Інж. Остап Балабан, Нью Йорк

Я вірю, що Ваша газета є гідна підтримки всіх культурних людей, і я укладаючи мій бюджет на Новий Рік незабуду і за „Обрій”, постараюся, щоб „Обрій” були також запреноумовані до нашого клубу.

Олекса Крайківський, Мішіган, Осрборн

Ми, хоч дуже зайняті шпитальною працею всіж таки дуже охоче і з захопленням читаемо „Обрій”, бо знаходимо там не політичні порахунки і образи, а тільки інформації про культурне життя наше і цілого світу.

Др. Др. М. і I. Дицьо Байонне Н. Й

Хоч я не є ніким поетом ані мистцем, а звичайним робітником, висилаю Вам передплату, щоби підтримати таке видавництво.

Степан Фіта

Детройт, 11, Міч.

Я широ вітаю „Обрій”, які є для українського народу краплиною цілющої води на наші душі.

Фригік, Джерсі Сіті 2, Н. Дж.

В попередньому числі „Обрій” в вірші О. Зуєвського слово „горби” треба справити на „фарби”.

Я зокрема вітаю Ваш спосіб подання матеріалів. Редакційні статті, літературний огляд, дискусійні статті і що найбільш для мене цікаве, оригінальні твори знаних майстрів слова в цілості або у віймках.

Бажаю гарних успіхів.
Василь Гірний, Бінгемтон, Н. Й.

Газета Ваша і формаю і змістом мені дуже подобається. Бажаю успіху!

Проф. Др. Іван Розгін, Детройт 6, Mix.

Дуже приємно, що, нарешті, і ми маємо літературний часопис такого діяпазону і розгону.

Ол. Запорізький
Курітіба-Парана, Бразилія

Щиро дякую за „Обрій”. Поява Вашого місячника „Обрій” мене надзвичайно тішить. Його тематика, його розмах, його такий бадьорий, такий твефезий настірій — це те все, що так конче потрібно для духового життя громади на чужині. Мені здається, що це якраз саме той місячник, якого бракувало, а який був так бажаний й який повинен завжди існувати.

Святослав Котляр, Саут Рівер

З технічних причин це (б) число датоване як жовтневе, віддане ж до друку в кінці грудня 1951 р.

НА ПРЕСФОНД „ОБРІВ” ЗЛОЖИЛИ:

Богдан Головід, Нью Йорк — 5 дол.;

Михайло Кердил, Горнел, Н. Й. — 5 дол.;

Людвік Сьолковський, Ст. Катарін, Кан. — 2.50 дол.;